

**ОБЗОР ЗА ДЕЙНОСТТА
НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ
ПО ЗАКОНА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖНАИЯ
2019 – 2021 г.**

Омбудсман на Република България
София
2021

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Едно успешно начало</i>	<i>4</i>
ЧАСТ ПЪРВА – ФУНКЦИОНАЛЕН АНАЛИЗ ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ	6
1. Конституиране на Съвета за наблюдение	6
2. Организация на дейност и приоритети 2019 – 2021	9
3. Публичност и отчетност.....	11
ЧАСТ ВТОРА – АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ ПРЕД ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ ОТ ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ 2019 – 2021	15
1. Дейности по защита правата на хората с увреждания	15
1.1. Асистентската подкрепа	15
1.2. Медицинската експертиза.....	20
1.3. Месечната финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания ...	25
1.4. Медицинските удостоверения, издавани от ТОЛЕК и необходими за свидетелствата за управление на МПС.....	29
1.5. Факултативният протокол към Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания	31
1.6. Ограничителните мерки и хората с психични и интелектуални увреждания и аутизъм по време на обявеното извънредно положение, предизвикано от COVID-19	32
1.7. Достъпът на децата с увреждания до образование	32
1.8. Таксите за ползване на социални услуги на лицата над 16 години, ползващи неписъствено някои социални услуги	33
2. Правата на хората с увреждания в условията на COVID-19	35
3. Конвенция на ООН за хората с увреждания	38
ЧАСТ ТРЕТА – ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ	49
1. Обща методологична рамка	49
1.1. Същност на системата от индикатори	50
1.2. Обект на наблюдение	52
1.3. Източници на данни.....	54
1.4. Специфични характеристики на показателите за оценка по КПХУ	55

2. Индикатори за наблюдение на достъпността на архитектурната среда по чл. 9 от конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и методика за попълването им	58
2.1 Структурни индикатори	61
2.2. Процесни индикатори	64
2.3. Резултати	67
3. Примерна оценка на достъпността на елементите на достъпната среда в урбанизирана територия	69
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	102
ПРИЛОЖЕНИЕ	103
ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА И ОРГАНИЗАЦИЯТА НА РАБОТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ	103

Едно успешно начало

На 7 юли 2021 г. изтича първият две годишен мандат на омбудсмана като председател на създадения през 2019 г. Съвет за наблюдение по Закона за хората с увреждания. По традиция, това е момент, в който имаме нужда от равностойност за изминатия път – както за трудностите, присъщи на всяко начало, така и за успехите, които жалонират устойчивото развитие на този първи по рода си независим орган за мониторинг върху политиките в защита правата на хората с увреждания.

Изминалите две години за институцията на омбудсмана като първи председател на Съвета за наблюдение бяха на в най-голяма степен изпълнени с предизвикателства – да предложим работеща рамка за конституиране на Съвета, както и програма за неговото успешно функциониране в полза на хората.

Мисля, че успяхме да заложим едно успешно начало. По специално предложена от институцията на омбудсмана процедура бе излъчен първият състав на Съвета за наблюдение с представители на хората с увреждания и техните организации. През двете години на своето функциониране Съветът проведе шест заседания, половината от които в извънредна епидемична ситуация и изпрати 14 конкретни препоръки до ръководителите на отговорните институции, от които повече от 10 са изпълнени изцяло или частично. Съветът заложи и на публични кампании за популяризиране правата на хората с увреждания във връзка с отбелязването на Международния ден на хората с увреждания (3-ти декември) – съответно за 2020 г. и 2021 г.

Безспорно най-голямото предизвикателство за мен като омбудсман и председател на Съвета за наблюдение по Закона за хората с увреждания бяха месеците на въведеното извънредно положение във връзка с пандемията от COVID-19. Предизвикателство, защото при липсата на изработени и утвърдени стандарти за подкрепа на правата на хората от всички уязвими групи, екипът ни трябваше спешно да търси и адаптира най-добрите световни практики, за да ги предложи като официални становища и препоръки до всички отговорни институции в страната. Обзорът на тази значима част от работата на Съвета и успешно адресираните проблеми на хората с увреждания в условията на извънредна епидемична обстановка са представени в аналитичната част на настоящия доклад.

Същевременно, важен аспект от работата на Съвета бе изграждане на неговия капацитет за осъществяване на една от най-значимите му функции – мониторинг на политиките в подкрепа правата на хората с увреждания по Конвенцията на ООН. Имахме удоволствието да домакинстваме първото целево обучение, проведено от експерти на Агенцията на ЕС за основните права (FRA). Безспорният ни успех в това отношение са изработените индикатори за наблюдение по чл. 9 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания във връзка с достъпността на архитектурната среда, които имам удоволствието да представя като част от настоящия обзорен доклад.

В края на приключващия първи мандат като председател на Съвета за наблюдение по Закона за хората с увреждания имаме самочувствието, че ръководихме един успешно функциониращ орган за мониторинг и да предадем щафетата на Комисията за защита от дискриминация.

ЧАСТ ПЪРВА – ФУНКЦИОНАЛЕН АНАЛИЗ ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

1. Конституиране на Съвета за наблюдение

Изграждането, поддържането, укрепването или определянето на мрежа, включваща според нуждите един или повече независими механизми, които да насърчават, защитават и наблюдават прилагането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (КПХУ), е задължение по чл. 33, ал. 2 от КПХУ, което българската държава не изпълнява до края на 2018 г.

Липсата на действия от отговорните институции за определянето на подходяща структура, която да изпълнява ангажиментите по чл. 33, ал. 2 и която да включва представители на хората с увреждания, съгласно чл. 33, ал. 3 от международния акт, е отбелязвано във всички Годишни доклади на омбудсмана пред Народното събрание от 2012 г. до 2019 г. включително.

При изготвянето на проекта на Закона за хората с увреждания, в сила от 1 януари 2019 г., препоръките на омбудсмана и на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания към българската държава от 21 септември 2018 г. са изпълнени и в нормативния акт е предвидено създаването на Съвет за наблюдение.

В разпоредбите на чл. 11 – 15 и § 14 и § 15 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за хората с увреждания (ЗХУ) са уредени съставът, организацията и дейността на Съвета.

Съветът за наблюдение се състои от 9 членове – двама представители, определени от омбудсмана на Република България, двама представители, определени от председателя на Комисията за защита от дискриминация, четирима представители на организациите на и за хората с увреждания, определени от тях, и един представител на академичната общност, определен от Българската академия на науките.

Организациите на и за хората с увреждания определят своите представители по ред, определен с правилника за прилагането на закона. Дейността на Съвета за наблюдение се администрира чрез администрацията на омбудсмана на Република България и на Комисията за защита от дискриминация на ротационен принцип за срок две години. Председател на Съвета за наблюдение е представител на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение, а заместник-

председател – представител на организациите на и за хората с увреждания, избран от тях, на ротационен принцип за срок една година.

Съветът за наблюдение има правомощия да:

1. изготвя становища, препоръки и предложения до отговорните институции за предотвратяване и преустановяване на нарушенията на правата на хората с увреждания;
2. изготвя ежегодни доклади по предприетите действия за прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания;
3. осъществява периодичен преглед и оценка на националното законодателство, практики и проекти на нормативни актове за съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания;
4. осъществява и други дейности, свързани с насърчаване, защита и наблюдение по прилагането на Конвенцията.

Съветът следва да осъществява функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания при спазването на принципите на защита и гарантиране на правата на хората с увреждания; независимост и публичност; сътрудничество и взаимодействие с държавните и местните органи и с гражданското общество.

Мандатът на Съвета е 4 години, като съгласно ЗХУ членовете на Съвета не получават възнаграждение за участието си в него.

ЗХУ предвижда в тримесечен срок от влизането му в сила да се определят членовете на Съвета за наблюдение и в 6-месечен срок – Съветът да приеме правилник за своята дейност (§ 14 и 15 от ПЗР на ЗХУ). Правилникът за прилагане на Закона за хората с увреждания (ППЗХУ) е обн. ДВ. бр. 27 от 2.04.2019, в сила от 1 април 2019 г.

Конституирането на Съвета за наблюдение се осъществява от датата на попълване на състава му. Членовете на съвета осъществяват дейността си до конституирането на новия състав. Процедурата за учредяване на Съвета е подробно описана в чл. 2 – 13 от ППЗХУ. Съгласно § 1 от Преходните и заключителни разпоредби на ППЗХУ за първите две години Съветът за наблюдение се администрира от администрацията на омбудсмана на Република България.

С оглед разпоредбите на ЗХУ и Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания, омбудсманът на Република България отправя публична покана до желаещите неправителствени организации да участват в избора на четирима членове – представители на организациите на и за хора с увреждания в Съвета за наблюдение. В съответствие с разпоредбите на ППЗХУ поканата е публикувана на интернет страницата на институцията. Информация за поканата е обявена и на проведено заседание на Националния съвет за хората с увреждания на 15 април 2019 г., като са изпратени и отделни писма за информиране до национално представителните организации на и за хората с увреждания и до други активни организации.

Графична структура на Съвета

ПРЕДСЕДАТЕЛ (ОМБУДСМАН)

МАЯ МАНОЛОВА /ДОЦ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА

ЗАМЕСТИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ (НПО НА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ)

ИВА ПОПОВСКА

ЧЛЕНОВЕ

ОМБУДСМАН

КЗД

БАН

НПО НА ХОРА С
УВРЕЖДАНИЯ

ДОЦ. Д-Р ДИАНА
КОВАЧЕВА /
ХЮСЕИН
ИСМАИЛ

ДОЦ. Д-Р АНА
ДЖУМАЛИЕВА
ДОЦ. Д-Р БАКИ
ХЮСЕИНОВ

ДОЦ. Д-Р СТОЯН
СТАВРУ

ВАСИЛ
ДОЛАПЧИЕВ
ВЕСЕЛА
ОДАЖИЕВА
ИЛИАНА
МАЛИНОВА

ЗАМЕСТИК-ЧЛЕНОВЕ

ОМБУДСМАН

КЗД

ЕВА ЖЕЧЕВА
ИВАН ДЕЧЕВ

ЗЛАТИНА ДУКОВА
ПЕТЪР КИЧАШКИ

СЕКРЕТАРИ

ИВАН ДЕЧЕВ
КРИСТИНА
ЛАЛОВА

Съгласно изискванията на ППЗХУ омбудсманът създава комисия за организиране и провеждане на процедурата за избор на членове - представители на организациите на и за хора с увреждания на Съвета за наблюдение. След обявена публична покана са подадени заявления от 34 организации на и за хората с уврежданията за участие в процедурата за гласуване и са номинирани 11 кандидата за членове. След проведената изборна процедура 28 от организациите гласуват и подкрепят четирима кандидати с най-много гласове. По азбучен ред това са: г-н Васил Долапчиев, г-жа Весела Одажиева, г-жа Ива Поповска, г-жа Илиана Малинова. От неправителствените организации определят г-жа Ива Поповска за заместник-председател на Съвета. От Българска академия на науките за член е определен доц. д-р Стоян Ставру.

2. Организация на дейност и приоритети 2019 – 2021

Съгласно чл. 16 от ЗХУ Съветът за наблюдение работи въз основа на приети от него правилник за дейността и организацията на работа и годишна програма. Съветът за наблюдение ежегодно представя за сведение в Народното събрание и доклад за дейността си.

В приетия правилник са посочени: функциите и задачите на Съвета; състава и ръководството на Съвета; организацията на дейността; начина на определяне на годишната програма и приоритетите в нея; изготвянето на годишния доклад; изработването на общи становища, препоръки, предложения, периодичен преглед и оценка на законодателството; администрирането на спорните случаи.

В изработената от Съвета за наблюдение програма са описани дейностите, които Съветът ще изпълнява в рамките на своите правомощия. Програмата обхваща периода октомври 2019 - декември 2020 г.

В програмата са обхванати основните функции на Съвета като независим орган за мониторинг съгласно чл. 33, ал. 2 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания – защита, насърчаване и наблюдение на изпълнението на правата по КПХУ.

Включени са и дейности, свързани с организационното развитие и изграждане на капацитета на Съвета.

Освен като инструмент за планиране, програмата цели да внесе и предвидимост в работата на Съвета, което ще допринесе и за спазването на принципа на публичност в неговата дейност.

Защитата на правата на хората с увреждания се изпълнява основно от институцията на омбудсмана и Комисията за защита от дискриминация, с оглед статута им на национални институции за защита и гарантиране на правата на човека и специалните закони, които регламентират техните функции.

Съгласно приетата програма съвместните дейности по защита на правата на хората с увреждания поставят като водещ акцент нератифицирания от българската държава Факултативен протокол към КПХУ и проблемите в медицинската експертиза.

По отношение на популяризирането и насърчаването на правата по КПХУ са включени дейности по отбелязване на 3 декември 2019 и 3 декември 2020 г.; организиране и провеждане на открито заседание за представяне на първия годишен доклад и участия в различни работни групи и форуми, чрез които да бъде популяризиран Съветът и КПХУ.

В програмата са включени още дейности за осъществяване на мониторинг на изпълнението на КПХУ.

Като първа и най-важна цел в годишната програма е поставено изработването на индикатори за извършването на мониторинга. За постигането на тази цел е предвидено търсенето на съдействие на Агенцията на ЕС за основните права (ФРА) за изработване на методология за осъществяване на периодичен преглед и за оценка на съществуващата нормативна уредба по правата на хората с увреждания у нас.

Включено е още и алтернативно на изпълнителната власт проучване и анализ на изпълнението на ЗХУ и на Закона за личната помощ, както и изработването и приемането на инструмент за анализ на архитектурната достъпност.

Предвидено е и текущо наблюдение на законодателната рамка и политиките за хората с увреждания и по-специално на:

1. Помощните средства и медицинските изделия от МТСП към МЗ;
2. Реформирането на Агенцията за хората с увреждания от 2021;
3. Реформата на медицинската експертиза.

В търсене на максимална ефективност, Съветът обсъди и набеляза сферите, които имат най-пряко отражение върху живота на хората с увреждания в България и върху възможностите им да упражняват правата си, и от които следва да започне дейността по мониторинг.

Усилията през 2019, 2020 г. и 2021 г. са насочени към активното изграждане на необходимия капацитет за наблюдение прилагането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, като се търси диалог и сътрудничество с хората с увреждания и техните организации, отговорните институции и всички заинтересовани страни.

3. Публичност и отчетност

Предприети са действия за осъществяване на активно сътрудничество с отговорните институции по отделните проблеми, като с цел получаване на адекватна информация, са поканени експерти на Министерството на труда и социалната политика.

По предложение на омбудсмана и с цел обмен на добри практики с органи за независим мониторинг от други европейски държави по осъществяване на функциите по наблюдение, периодичен преглед и оценка на законодателството, Съветът за наблюдение решава да бъде осъществена среща с представители на Агенцията на Европейския съюз по основни права (FRA), на която да бъдат разгледани съществуващите добри практики по осъществяване на мониторинг по КПХУ и възможностите за обмен на полезен опит и информация с органи за независим мониторинг.

Омбудсманът проведе официална среща с директора на Агенцията на Европейския съюз по основни права (FRA) г-н Майкъл О'Флаерти на 14 февруари 2020 г., на който бяха уточнени параметрите не само на първото обучение, но и на бъдещото сътрудничество.

Семинарът поставя началото на процеса по изработване на индикаторите за наблюдение, чрез които да бъдат провеждани обективни изследвания и задълбочен анализ на ситуацията с правата и интересите на хората с увреждания и техните семейства в България.

20 февруари 2020 г. - Семинар на Агенцията на Европейския съюз за основните права

На 3 декември 2019 г. по повод Международния ден на хората с увреждания омбудсманът организира форум в защита на млади хора с интелектуални затруднения „И ние можем!“.

Събитието се провежда в партньорство с Гражданска формация „Родители в действие и с представители на Съвета за наблюдение, Фондация „Лумос България“ и Фондация „Светът на Мария“.

Младежи разказват личните си истории, за да вдъхнат кураж на други като тях и да покажат как въпреки стигмата в обществото, успешно вървят по трудния път и защитават правото си на труд и развитие.

Анализът на членовете на Съвета сочи, че въпреки законодателството, което регламентира квоти и задължение за наемането им на работа, броят им е малък, като работодателите дори предпочитат да плащат компенсационни такси, отколкото да подкрепят граждани в неравностойно положение.

Омбудсманът излиза със специална препоръка до най-големите работодателски организации да подкрепят правото на труд на хората с увреждания.

Омбудсманът е включен и в Работната група на Европейската мрежа на националните институции по правата на човека по КПХУ. Членовете на Работната група си сътрудничат във връзка с изпълнение на функциите по чл. 33, т. 2 и т. 3 от КПХУ в отделните страни, както и си обменят добри практики по въпроса. Работната група осъществява дейностите си по предварително одобрена Годишна програма, в която възможност да се включат имат всички членове.

Освен по Годишната програма, членовете на Работната група с внимание наблюдават отражението на вземаните от отговорните институции мерки във връзка с разпространението на COVID-19, върху правата и интересите на хората с увреждания и на техните семейства. През 2020 г. Работната група взема решение да бъде издаван тримесечен бюлетин, в който да бъде представяни данни за инициативите на органите, предизвикателствата при изпълнение на дейностите и отправяните препоръки.

Омбудсманът, както и останалите членове на групата, представят всеки три месеца информация за дейността на Съвета за наблюдение в изпълнение на функциите по чл. 33, т. 2 и т. 3 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. До юни 2021 г. са издадени три бюлетина, които са публикувани и изпратени на членовете на групата.¹

Съгласно определените правила в Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение, същият ежегодно представя за сведение в Народното събрание доклад за дейността си до 31 май.² В доклада се включват реализираните дейности и постигнатите резултати, както и степента на изпълнение на годишната програма.

¹ <http://ennhri.org/our-work/topics/rights-of-persons-with-disabilities/>

² Докладите за дейността на Съвета за наблюдение за 2019 и 2020 г. са депозирани съответно в 43-то и 44-то НС. Същите са достъпни на адрес <https://www.ombudsman.bg/reports/>

ЧАСТ ВТОРА – АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ ПРЕД ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ ОТ ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ 2019 – 2021

1. Дейности по защита правата на хората с увреждания

1.1. Асистентската подкрепа

Проблем

Във връзка с постъпващия значителен брой жалби от граждани с увреждания и техните семейства в институцията на омбудсмана, още на първото заседание на Съвета за наблюдение общественят защитник поставя проблемите със затрудненията, които правоимащите срещат при кандидатстването за личната помощ, и липсата на информация или дезинформация относно механизма и възможностите за ползването му.

Констатации

Констатациите са, че на гражданите не се предоставя или се предоставя неправилна информация за условията за ползване на механизма, като например, че лични асистенти не могат да бъдат граждани в пенсионна възраст или с увреждания без необходимост от придружител. Социалните работници подхождат формално, като посещават адресите, без да носят изискваните формуляри и документи за оценка на потребностите. В много дирекции „Социално подпомагане“ служителите не са добре обучени как да извършват обективно оценката по скалата от 1 до 4 и от социалното министерство не са им изпратени адекватни указания. Не се позволява на граждани с увреждания, поставени под запрещение, да подават заявления за кандидатстване чрез законните си представители.

Резултатът от тези действия е повече от тревожен – шест месеца след влизането в сила на Закона за личната помощ най-нуждаещите от асистентска подкрепа и техните семейства не знаят за реалните възможности за ползване на личната помощ. Доказателство за това са и обявените от социалното министерство данни в медиите, че до началото на юни месец едва 1200 от правоимащите са подали документи за изготвяне на оценка за броя часове за лична помощ.

Личната помощ е в много от случаите единствено решение за хората с увреждания, с потребност от придружител. Навременната и коректна информация е

от жизнено значение за тези граждани, тъй като всяко едно забавяне за подаване на документи може да доведе до трагични последици.

Още повече, че целевата група на механизма обхваща гражданите с изключително тежки увреждания, в преобладаващата част – със затруднения при придвижването и самотно живеещи в малки населени места, които нямат възможност да достигнат до социалните служби и да се информират на място. Тези граждани изцяло разчитат на професионалното и добросъвестно изпълнение на задълженията на органите от системата на социалната закрила да бъдат до най-уязвимите членове на нашето общество, като разясняват по подходящ начин и им съдействат за ползване на всички възможности за подкрепа.

Препоръки

Във връзка с направените констатации и проведените обсъждания е взето решение за изпращане на препоръка до министъра на труда и социалната политика.

В писмото е препоръчано да бъдат:

- взети мерки за провеждане на информационна кампания относно личната помощ - по медиите, брошури и др., включително като в процеса бъдат включени и общините като доставчици на личната помощ и на други социални услуги.
- взети мерки, като от социалните служби информират лично и по подходящ начин всички граждани с увреждания, които попадат в обхвата на личната помощ за 2019 г. и 2020 г.
- предприети действия и социалните служби да съдействат на всички граждани с увреждания с право на чужда помощ, желаещи ползването на механизма, за попълване и подаване на необходимите документи.
- изпратени инструкции/указания на социалните работници как да извършват оценките на потребностите или да се проведат обучения с тях;

Резултат

Предприети са действия за провеждане на по-целенасочена информационна кампания относно личната помощ, като в процеса са включени всички отговорни институции, в т.ч. и общините като доставчици на личната помощ и на други социални услуги.

Проблем

Омбудсманът акцентира и върху друг проблем, свързан с асистентските услуги за възрастни хора и за хората с увреждания, извън обхвата на личната помощ, които приключват до 31 август 2019 г. и за които към момента на заседанието не е предвидено удължаване.

Констатации

Значителен е броят на възрастните хора без експертни решения от ТЕЛК, в невъзможност за самообслужване, които са ползвали проекти и програми за асистентска подкрепа. След влизането в сила на Закона за личната се оказва, че тези граждани остават без необходимата им помощ.

Членовете на Съвета е отбелязват, че Законът за личната помощ не е и не може да е причина или оправдание за отговорните органи на изпълнителната и законодателната власт за прекратяване на възможностите за ползване от възрастните хора на социалната услуга „Личен асистент“ след 31 август 2018 г. Тази услуга е задължително да бъде предоставяна и достъпна за целевата група и след започване на прилагането на Закона за личната помощ.

Препоръка

Изпратена е препоръка до министъра на труда и социалната политика да бъдат осигурени възможности за възрастните хора в невъзможност за самообслужване, които са попадали в обхвата на проектите за личен асистент, да ползват асистентска подкрепа и след 31 август 2019 г.

Резултат

Препоръката за удължаване на срока за асистентските услуги за възрастните хора в невъзможност за самообслужване и хората с увреждания, които не попадат в обхвата на Закона за личната помощ, е изпълнена, като е издадено Постановление №180 от 18 юли 2019 г. и услугите се предоставят до 31 декември 2019 г.

Проблем

Възможностите за получаване на асистентска подкрепа от гражданите с трайни увреждания, които са с определени вид и степен на увреждане/степен на трайно намалена работоспособност, но без определено право на чужда помощ, след 1 януари 2021 г.

Констатации

На обсъждане, проведено на шестото заседание на Съвета за наблюдение, е констатирано, че гражданите с трайни увреждания, които са с определени вид и степен на увреждане/степен на трайно намалена работоспособност, но без определено право на чужда помощ, нямат достъп до необходимата им асистентска подкрепа след 1 януари 2021 г.

Техните случаи не попадат в приложното поле нито на Закона за социалните услуги, нито в Закона за личната помощ:

За получаване на асистентска подкрепа по Закона за личната помощ е необходимо да бъдат задължително с определено право на чужда помощ от органите на медицинската експертиза (ТЕЛК/НЕЛК).

Сходна е целевата група в чл. 93, ал. 2 от Закона за социалните услуги, където отново се изисква децата с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания да бъдат с определена чужда помощ. Асистентска подкрепа по Закона за социалните услуги може да се предоставя и на лицата в над-трудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, но само ако нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност.

По подобен начин беше уредена асистентската помощ и по Националната програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“, която приключи на 31 декември 2020 г.

Тези граждани са получавали подкрепа по Проект „Патронажна грижа за хора с увреждания“, реализиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси, но след приключването на проектните дейности на 31.12.2020 г. значителен брой хора с увреждания са оставени без лични асистенти и без помощ.

Следва да се отбележи, че в много от случаите се касае за възрастни граждани с увреждания, които живеят сами в малки населени места и нямат близки и роднини да им помагат. Здравословното състояние на тези граждани значително се е влошило от предходното им явяване пред органите на медицинската експертиза, но поради липсата на подкрепа към момента те не могат да преминат през дългата процедура на ТЕЛК, включваща представяне на актуални медицински документи, удостоверяващи новите заболявания.

Още повече, че в ситуацията с COVID-19 тези уязвими граждани попадат в рисковата група и едно евентуално заразяване може да има катастрофални последици за тях.

Лишени от възможност за преосвидетелстване и определяне на право на чужда помощ, тези граждани разчитат на реализираните от общините проекти и програми, чрез които да им бъде осигурявана помощ.

С неосигурената възможност за получаване на необходимата асистентска подкрепа се ограничават правата и интересите на засегнатите граждани, като се нарушава изискванията на чл. 19 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Неосигуряването на подходяща помощ поставя посочената група граждани в по-неблагоприятно положение от останалите граждани с увреждания, които въобще нямат експертно решение от ТЕЛК/НЕЛК.

Извършените проверки по места показва, че в някои от общините въпросът е решен, като на хората с увреждания се предоставя асистентска подкрепа, докато в други не е. Това налага намесата на държавата за преодоляване на съществуващите дефицити и предпоставки за неравно третиране на граждани, които живеят в общини, в които не са предприети действия по въпроса.

Препоръка

Изпратена е препоръка до министъра на труда и социалната политика:

- да бъдат взети спешни мерки за подходящо разрешаване на проблема и гарантиране на правата на засегнатите граждани през настоящата година.
- да бъде проведено широко публично обсъждане и да бъдат предприети действия за нормативни изменения, чрез които въпросът да бъде справедливо и окончателно разрешен.

Резултат

В почти цялата страна са предприети действия за предоставяне на асистентска подкрепа на гражданите с увреждания.

1.2. Медицинската експертиза

Проблем

Забавянето на Информационната система за контрол на медицинската експертиза.

Констатации

Констатациите са, че е налице забавяне при въвеждането на Информационната система за контрол на медицинската експертиза, което да улесни хората с увреждания. Тя все още не е заработила напълно и на различни места РКМЕ и ТЕЛК действат по различен начин. В условията на извънредно положение и извънредна ситуация, една такава система би улеснила много хората с увреждания, особено тези, които разполагат с техническа възможност да изпратят по електронен път документите си.

Контролът на медицинската експертиза е въпрос, който е от съществено значение за правата и интересите на хората с увреждания и техните семейства. Извършването на медицинската експертиза е предпоставка за определянето дали човек е с увреждане 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане/трайно намалена работоспособност и за ползването на редица права. Действащата система за контрол на медицинската експертиза не осигуряваше достатъчно ефективни механизми и гаранции за правата на явяващите се на освидетелстване/преосвидетелстване граждани с увреждания.

Особено проблемно се оказваше администрирането на документите от отговорните органи и спазването на сроковете, в рамките на които следваше да бъде извършен прегледът и постановяването на експертните решения.

Поради тази причина голяма част от хората с увреждания бяха затруднени да ползват правата си и да получават необходимата им подкрепа, включително за лечение и рехабилитация, за дълъг период от време.

Становището на членовете на Съвета е, че внедряването на Информационната система за контрол на медицинската експертиза е стъпката, която се очаква да доведе до подобряване на организацията на работа на органите на медицинската експертиза и осигуряване на правата на гражданите с увреждания. Поради тази причина е необходимо да бъдат предприети действия за нейното надлежно популяризиране

както сред служителите на ТЕЛК/НЕЛК, така и сред гражданите с увреждания и техните близки.

Препоръка

Изпратена е препоръка до министъра на здравеопазването:

- да бъдат предприети действия за внедряването и стартиране на Информационната система за контрол на медицинската експертиза;
- да се популяризира нейната функционалност и възможности сред служителите в ТЕЛК/НЕЛК, медицинските специалисти, свързани с процеса на освидетелстване, както и сред гражданите.

Резултат

След отправена препоръка от НЕЛК е обявено стартирането на Информационната система за контрол на медицинската експертиза.

Проблем

Определянето на адекватен процент вид и степен на увреждане/степен на трайно намалена работоспособност при хората с повече от едно заболяване.

Констатации

От създаването на работна група, на която беше възложено да извърши преглед на Приложение № 1 към чл. 63, ал. 1 от Наредбата за медицинската експертиза (НМЕ) - „Отправни точки за оценка на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане в проценти“ и при необходимост да предложи изменение и допълнение в НМЕ, до публикуването им на Портала за обществени консултации изминаха малко повече от две години. През това време жалбите и сигналите до омбудсмана, имащи отношение към медицинската експертиза и намаляване на процента на трайно намалената работоспособност/вида и степента на увреждане на гражданите, остана постоянно висок.

Очакванията бяха, чрез промяна на процента на трайно намалена работоспособност/вида и степента на увреждане за определени заболявания, групи заболявания и увреждания, да се преодолеят съществуващите недостатъци при оценяването.

В предложения Проект на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза, публикуван за обществени консултации на 06.04.2021 г., прави впечатление увеличаването на процентите за някои заболявания/увреждания, но същевременно в част от случаите промените са спорни по отношение ползите за хората с увреждания и обективността на оценяването им.

Липсват обаче данни в придружаващата проекта частична оценка на въздействието, за броя на гражданите, които ще бъдат засегнати от промените.

Част от предложенията на неправителствени организации по време на работата на работната група не са взети предвид и отразени в проекта. На заседание на Съвета за наблюдение е акцентирано върху необходимостта от организиране и провеждане от Министерството на здравеопазването на публична дискусия в срока на общественото обсъждане, за да се чуе гласът на заинтересованите граждани и на техните организации.

Видно от внесените становища на Национално представителни организации на хората с увреждания част от предложените промени не се приемат или се приемат частично, като в тази връзка са отправени конкретни предложения.

Например, промените в Раздел XI „Генетични аномалии“, касаещи и хората със Синдром на Даун, където процентът е увеличен на 50 %, независимо от възрастта, което безспорно е положителна стъпка. Смятам обаче, че в немалка част от случаите и при липсата на други заболявания, този фиксиран процент няма да отразява обективно тяхното състояние, предвид невъзможността на преобладаващата част от тях сами да се грижат за себе си или да полагат труд. В становището си по Проекта, адресирано до министъра на здравеопазването, от Фондация „Живот със Синдром на Даун“ отправят конкретни предложения, като същевременно настояват за провеждане на среща, което като омбудсман напълно подкрепям.

Спорен е и ефектът от въздействието на промените в Част девета „Вътрешни болести“, Раздел I - Захарен диабет, където заболяването вече се разделя в зависимост от типа диабет, без да е взето предвид провеждането на инсулиново лечение при хора със Захарен диабет тип 2, при които се определя правопораждащ процент (50%) едва при наличието на повече от две усложнения на прицелни органи. Необходимо е да се отбележи, че тези хора се нуждаят от подкрепа именно с оглед допълнителните им разходи за осъществяване на контрола на заболяването си, в това

число лечение и хигиенно диетичен режим, с цел предотвратяване на възникването на усложнения.

Съмнения, че приемането им може да доведе до нарушаване на права на хора с увреждания пораждат промените в раздел XIX „Болести на бъбреците и пикочните пътища“ относно определянето на процент при Хронична бъбречна недостатъчност в умерена степен, промените в Част пета „Очни заболявания“, липсата на изменения в Част седма „Нервни болести“ и в частност за заболяването Епилепсия, промените в Част трета „Ушни, носни и гърлени (УНГ) заболявания“, Раздел I „Слухов анализатор“, Част втора „Психични болести“ и др. Забележките за отделните раздели, както и предложения за промени, са отразени подробно в становищата на организациите на хора с увреждания.

Необходимо е също да се има предвид и че много граждани съобщават за нееднозначно тълкуване на НМЕ от различните ТЕЛК в страната.

От Съвета са поставени и проблеми, имащи отношение към административно признаване на пожизнената валидност на експертните решения на ТЕЛК (НЕЛК), в срока на които гражданите са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. По този начин освен, че ще се гарантират правата на хората с увреждания и ще им бъдат спестени затрудненията и разходите за ново явяване, но и ще доведе до намаляване натоварването на органите на медицинската експертиза. Отправено е също искане служебно да отпадне текстът в по-стари експертни решения, в които в частта „Противопоказани условия на труд е вписано „без право на работа“, с оглед гарантиране на конституционно установеното право на труд всички граждани.

Препоръка

По повод Проекта на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза, публикуван за обществени консултации на 06.04.2021 г. е изпратена препоръка до министъра на здравеопазването:

Да бъдат справедливо оценявани гражданите с увреждания, за да могат да ползват произтичащи от определения им процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и потребност от чужда помощ социални права и придобивки.

Резултат

Препоръката не е изпълнена.

Проблем

Непредвиждането на мерки в проекта на Плана за действие за изпълнение на препоръките на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания 2021 – 2026 г. мерки за реформа в медицинската експертиза

Констатации

По повод правото на подходящ жизнен стандарт и социална закрила (чл. 28 КПХУ) Комитетът препоръчва на държавата – страна по Конвенцията, да ревизира критериите за оценка на степента на увреждане, като инкорпорира модела за човешките права на хората с увреждания в процеса на оценката и осигури на хората с увреждания адекватен жизнен стандарт на живот.

Макар през последните години да бяха предприети предварителни действия за реформиране на медицинската експертиза и експертизата на работоспособността, реален напредък не беше отбелязан. Напротив, вследствие на промените от 2018 г. в Наредбата за медицинската експертиза голям брой хора с увреждания, вкл. и такива с множество увреждания, останаха без подкрепа от държавата или интензитетът на подкрепа за тях значително намаля.

Както в изпълнение на препоръка 25 на Комитета, така и в отговор на очакванията на хората с увреждания в България, в Плана следва да залегне и реформа на медицинската експертиза и експертизата на работоспособността, за да се инкорпорира в оценяването на уврежданията моделът на човешките права и да се гарантира индивидуалният подход при оценяване на потребностите и оказване на подкрепа от държавата и обществото.

Препоръка

Отправена е препоръка до министъра на труда и социалната политика за включване в Плана на мерки за реформа на медицинската експертиза

Резултат

Препоръката е изпълнена.

1.3. Месечната финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания

Проблем

Несправедливото групиране на имащите право на финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания.

Констатации

– Разпределението на правоимащите в отделните групи, посочени в чл. 70, т. 3 - 5 от Закона за хората с увреждания, не е правилно и справедливо. Хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за военна инвалидност са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5. Те са включени в т. 3 и получават 87 лв. (общата група). Става въпрос за 181 военноинвалиди, които получават близка до размера на социалната пенсия за инвалидност военнопенсия и са ощетявани ежемесечно с повече от 100 лв. (общо за тези хора ще се нужни около 300 000 лв. годишно).

– Хората с увреждания, които са със социалната пенсия за инвалидност, но поради смърт на родител/родители получават вместо това наследствена пенсия, са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5. КСО предвижда възможност за избор на по-благоприятния вариант на пенсиите, което хората с увреждания са направили и са избрали наследствена пенсия, вместо социална пенсия за инвалидност (увеличението им е с около 5,70 лв. на месец). КСО обаче не дава възможност за отказване от по-благоприятната пенсия и връщане към старата пенсия. Поради тази причина хората с увреждания попадат в общата група на хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане и получават финансова подкрепа в по-нисък размер (чл. 70, т. 3).

– Въвеждането на изискването за подаване на документите за отпускане на месечната финансова подкрепа за периода от 01 януари 2019 г. до 31 март 2019 г. и за изготвянето на оценката на потребностите единствено по настоящия адрес ограничава правата на значителна част от хората с увреждания, които са с двойно гражданство и живеят в друга държава.

– В чл. 70, т. 3 от ЗХУ не са отчетени различните нужди на хората с увреждания с право на чужда помощ, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст. Тези хора са поставени в една група с хората с увреждания с определени 90 и над 90 на сто степен на увреждане, но без чужда помощ.

– Засегнати са хората с увреждания с определени от 71 до 90 на сто степен на увреждане, които са получавали едновременно месечни добавки за социална интеграция по отменения Закон за интеграция на хората с увреждания (ЗИХУ) и т.нар. „четвъртинка“ социална пенсия за инвалидност. Определената месечна финансова подкрепа в размер от 15 на сто от линията на бедността не довежда до увеличение на отпусканата им до 31 декември 2018 г. подкрепа.

– Законът за хората с увреждания не гарантира и по-благоприятния режим за отпусканата подкрепа и след изтичането на срока на издадените по ЗИХУ оценки. Това означава, че след извършването на новата оценка съществува реален риск хората с увреждания, които са получавали едновременно месечни добавки за социална интеграция по ЗИХУ и четвъртинката социална пенсия, в бъдеще да бъдат сериозно ошетени.

Препоръка

Взето е решение да бъде изготвено и изпратено становище до Министерството на труда и социалната политика и Народното събрание с препоръки:

- да бъдат взети мерки за изменения, чрез които да бъде осигурена адекватна месечна финансова подкрепа на гражданите с увреждания, които получават пенсия за военна инвалидност, наследствена пенсия, пенсия за осигурителен стаж и възраст или са с определени от 71 до 90 на сто степен на увреждане и са получавали месечни добавки за социална интеграция по отменения ЗИХУ и социални пенсии за инвалидност, изплащани съгласно § 22т от преходните и заключителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване.

- да бъде осигурена възможност на хората с увреждания да избират и заявяват коя от двете регистрации да бъде използвана за правата им по Закона за хората с увреждания – по настоящ или постоянен адрес.

- да бъде осигурен механизъм, чрез който месечната финансова подкрепа се изплаща в рамките на месеца, за който се отпуска.

- да бъдат предприети мерки за изменение на Кодекса за социално осигуряване, като се предвиди изрична възможност хората с увреждания да избират коя от пенсиите, на която те имат право, ще получават.

Резултат

Поети са ангажименти от Министерството на труда и социалната политика за търсене на възможности за разрешаване на проблема с размера на месечната финансова подкрепа на военноинвалидите с увреждания, които са с право на чужда помощ.

Проблем

Отказът на социалните служби да информират гражданите за изтичащия срок на действие на издадените им оценки на потребностите и за прекратяване изплащането на полагащата им се месечна финансова подкрепа.

Констатации

От социалните служби оставят правоимащите сами да следят за изтичането на сроковете, като това създава значителни затруднения за гражданите с увреждания, голяма част от които подават заявления-декларациите едва след като полагащата им се месечна финансова подкрепа от държавата е спряна.

Най-засегнати са хората с тежки увреждания в напреднала възраст, с пожизнени експертни решения, които поради влошеното си здравословно състояние често пропускат сами да проследяват сроковете за подаване на необходимите документи, още повече в условията на COVID-19.

С цел разрешаване на проблема и осигуряване на правата на гражданите от омбудсмана е отправена препоръка към министъра на труда и социалната политика, да бъдат потърсени и въведени механизми за подходящо информиране на гражданите с увреждания за изтичащия срок на оценките на потребностите им.

Омбудсманът изразява становище и във връзка с публикувания за обществено обсъждане проект на ЗИД на Закона за хората с увреждания (ЗХУ), през септември 2020 г. В становището омбудсманът изразява безпокойството си във връзка с предложението за ограничаване на обхвата на оценката на потребностите и за извършването ѝ само за отпускане на определени видове финансова подкрепа.

В становището е посочено, че месечната финансова подкрепа при пожизнено експертно решение следва да се отпуска и изплаща така, както се отпускат и изплащат пенсиите по Кодекса за социално осигуряване при пожизнени експертни решения, а не хората да бъдат затруднявани.

На заседание на Съвета за наблюдение е обсъден проектът на Закон за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания, в който е предложено част от финансовата подкрепа за хората с увреждания да отпадне от обхвата на индивидуалната оценка на потребностите по чл. 20 от ЗХУ.

Съветът подкрепя основните констатации на омбудсмана, включени в изпратеното становище от обществения защитник до заместник министър-председателя. На заседанието е взето решение да бъде изпратено становище с основните констатации по проблемите по проекта и препоръки за разрешаването им и до министъра на труда и социалната политика.

Препоръка

Изпратена е препоръка до министъра на труда и социалната политика да бъдат взети мерки за разрешаване на проблемите и за гарантиране на правата на засегнатите граждани.

Резултат

Предложенията за ограничаване на оценката на потребностите и отпадането на месечната финансова подкрепа са оттеглени от Министерството на труда и социалната политика.

От Министерството на труда и социалната политика е поет ангажимент за изграждане на система за ефективно информирание на гражданите относно техните права.

Проблем

Несправедливият размер на месечните помощи, отпускани за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното му образование, но не по-късно от 20-годишна възраст по чл. 8д, ал. 2 от Закона за семейни помощи за деца.

Констатации

В институцията на омбудсмана на Република България постъпват жалби във връзка с проблема с несправедливия размер на месечните помощи, отпускани за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното му образование, но не по-късно от 20-годишна възраст по чл. 8д, ал. 2 от Закона за семейни помощи за деца.

Гражданите настояват за отстраняване на съществуващата дискриминационна практика по отношение на деца с 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане, които, когато се отглеждат в биологичните си семейства, получават месечни помощи в размер на 930 лв., а когато се отглеждат в приемни семейства или при семейства на близки и роднини, получават едва 490 лв.

В по-неблагоприятно положение са поставени и семействата на роднини или близки и приемните семейства, при които са настанени деца с определени от 70 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност. Те получават 420 лв. – или 30 лв. по-малко от биологичните родители на децата със сходни вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност, които получават по 450 лв.

Препоръка

Изпратена до министъра на труда и социалната политика и председателя на Комисията по труда, социалната и демографската политика към 44-то Народно събрание:

да бъдат взети мерки за осигуряване на справедлив размер на месечните помощи за семействата, полагащи грижи за деца с увреждания и попадащи в хипотезата на чл. 8д, ал. 2 от Закона за семейни помощи за деца.

Резултат

Препоръката е изпълнена чрез изменения в чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца и Закона за държавния бюджет на Република България за 2021 г.

1.4. Медицинските удостоверения, издавани от ТОЛЕК и необходими за свидетелствата за управление на МПС

Проблем

Недостатъчният брой комисии ТОЛЕК в страната, което затруднява граждани с увреждания да се явяват на медицинските прегледи за придобиване/подновяване от лицата с увреждания на свидетелство за правоуправление на моторно превозно средство.

Записвания на дати за явяване на гражданите пред ТОЛЕК за далечен период, в някои случаи достигащ и до над половин година.

Констатации

Значително затруднение създава и явяването на гражданите с увреждания пред компетентните органи за преиздаване на необходимите им документи, в т.ч. експертни решения от органите на медицинската експертиза и медицинските удостоверения от Транспортните областни лекарски експертни комисии (ТОЛЕК) и Транспортната централна лекарска експертна комисия (ТЦЛЕК).

Макар и чрез Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците, да са взети мерки за удължаване на валидността на съответните документи, е констатирано сериозно забавяне при насрочването на дати за явяване на гражданите пред ТОЛЕК и ТЦЛЕК.

От една страна, забавянето се дължи на броя на комисиите в страната и разполагането им само в четири болници в страната – в София, Пловдив, Горна Оряховица и Бургас. Това е проблем, който е от години на вниманието на институцията на омбудсмана и който е включван и в предходните доклади на омбудсмана пред Народното събрание.

От друга страна, поради обявените противоепидемични мерки, комисиите записват дати за прегледи за далечен период, в някои случаи достигащ и до над половин година, и определена част от хората са поставени в рисковото положение да не могат да преиздадат свидетелството си за управление на моторно превозно средство в рамките на остатъчната му валидност.

Предвид значението на въпроса, той е обсъден на заседание на Съвета за наблюдение.

Препоръки

Взето е решение за изискване на информация от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, както и за гарантиране на правата на засегнатите граждани.

Резултати

В резултат на отправените препоръки, от Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията (МТИТС) са предприети действия, като с писмо №13-00-604/10.12.2020 г. на главния секретар на Министерството е разпоредено на Многопрофилните транспортни болници да предприемат

необходимите мерки за разкриване на допълнителни комисии ТОЛЕК, с което да се преодолеят забавянията.

1.5. Факултативният протокол към Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания

Проблем

Забавянето на ратифицирането на Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания на ООН

Констатации

Факултативният протокол към КПХУ дава възможност индивидуални жалби на гражданите на държавата – страна по КПХУ да бъдат разглеждани от Комитета на ООН по правата на хората с увреждания, като по този начин се гарантира най-високата възможна степен на защита на правата по КПХУ.

Като застъпник за правата на хората с увреждания, омбудсманът нееднократно е обръщал внимание както на правителството, така и на Народното събрание, вкл. и чрез годишните доклади, върху значението на ратифицирането на факултативния протокол за ефективната защита на правата на хората с увреждания. (Протоколът е подписан от държавата още на 18.12.2008 г.)

Съгласно първия план на държавата за привеждане на нормативната уредба в съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания (2013 – 2014), протоколът следваше да бъде ратифициран още през 2014 г.

Това не само не се случи, но и по неизяснени причини процедурата беше отложена в актуалния план на държавата (2015 – 2020) едва за 2020 г.

В предложения от Министерството на труда и социалната политика План за действие за изпълнение на препоръките на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания 2021 – 2026 г., срокът за ратифицирането на Факултативния протокол е удължен до 2026 г.

Отлагането на процедурата по неговата ратификация е вече неоправдана и следва да бъдат предприети действия за максимално скорошно разрешаване на въпроса.

Препоръка

Отправена е препоръка до министъра на труда и социалната политика предвиденият срок да бъде изменен на 2021 г.

Резултат

Препоръката не е изпълнена.

1.6. Ограничителните мерки и хората с психични и интелектуални увреждания и аутизъм по време на обявеното извънредно положение, предизвикано от COVID-19

Проблем

Въведените ограничения по време на извънредното положение, които е предвидено да се прилагат с цялата си строгост и за хората с аутизъм, интелектуални затруднения и психични заболявания.

Констатации

Затварянето на гражданите от посочените групи по домовете, без възможност да излизат навън за разходка, създава предпоставки за: задълбочаване на състоянието им, усилване на психозите и възникване на опасност за живота и здравето на околните и за самите тях.

Хората с аутизъм, интелектуални затруднения и психични заболявания са особено уязвими граждани, за които излизането навън е от съществено значение.

Препоръка

Отправени са препоръки за разрешаване на проблема при гарантиране на правата на засегнатите граждани.

Резултат

След отправената препоръка и обществения натиск мярката е правилно отменена.

1.7. Достъпът на децата с увреждания до образование

Проблем

Затрудненията на децата с увреждания и техните родители в процеса на дистанционно обучение, наложено поради извънредното положение

Констатации

Определена част от децата с увреждания не могат да посещават активно занятията поради различни причини, в т.ч. липса на подходяща техника, достъп до интернет и специализирани платформи за обучение.

Съществува затруднена комуникация между родителите и ресурсните учители, което се отразява върху децата с увреждания. Съществен проблем в тази ситуация са и малкото часове с ресурсните учители.

В условията на извънредно положение, децата със СОП страдат най-много, защото са свикнали с ежедневни рутинни дейности като посещения на социални услуги в общността, рехабилитация и работа с ресурсните учители.

Заради Covid-19 обаче тези възможности са ограничени и родителите настояват за адекватни мерки

Препоръка

Отправена е препоръка за осигуряване на безпрепятствен достъп на децата с увреждания до образование.

Резултат

След препоръката са предприети действия за подобряване на достъпа на децата с увреждания до образование.

1.8. Таксите за ползване на социални услуги на лицата над 16 години, ползващи неприсъствено някои социални услуги

Проблем

Изискване за плащане на таксите за Дневните центрове и Центровете за социална рехабилитация и интеграция при дистанционното им ползване.

Констатации

По време на кризата с COVID потребителите на изброените социални услуги са принудени да ползват социалните услуги дистанционно в максимално възможния обем. Голяма част от дейностите, които се осъществяват при присъствена форма, няма възможност да бъдат изпълнявани дистанционно.

В периода на извънредното положение, новата реалност обаче поставя пред доставчиците на социални услуги, които са държавно делегирани дейности, и нови проблеми, като един от тях е този за дължимите от потребителите такси.

На практика, в действащото законодателство няма приета процедура за изчисляване на данъците при дистанционно използване на социалните услуги, поради което потребителите са задължени да заплащат пълния обем на услугите.

Именно и поради това доставчиците се обръщат за разяснение към Агенцията за социално подпомагане (АСП), като посочват, че съгласно разпоредбите на Тарифата за таксите за социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, приета с ПМС № 91 от 21.04. 2003 г., последно изменение и допълнение от 14.05.2019 г., дистанционните услуги, които те предоставят на своите потребители, няма как да ги остойностят и не са в обем и вид, регламентирани в договорите с потребителите.

С писмо № 08-00-4238/30.03.2020 г. от АСП дават указания на доставчиците на социални услуги единствено за компонентите, които са включени при определяне на размера на таксите за социалните услуги, като посочват още, че в Закона за извънредното положение не се предвиждат мерки за освобождаване от такси. Според това указателно писмо таксите трябва да се заплащат по установения ред, като единствено се отбелязва, че потребителите трябва да ги заплащат спрямо броя дни и часове, които са ползвали.

Писмото на АСП е твърде общо, което се подчертава и от организациите, то е неясно и не дава конкретни отговори на конкретните въпроси. Поради това са изпратени отново десетки жалби и въпроси към АСП. На 14.04.2020 г. АСП изпраща ново указателно писмо до доставчиците, но в него отново не се дават отговори на въпросите:

Как се остойностява услуга, чиято форма на предоставяне не е разписана в Тарифата за таксите за социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, и която е различна от договорената и в различен обем?

Кои са действителните месечни разходи за издръжка на едно лице, които формират размера на таксата, съгласно разпоредбата на чл. 4 от Тарифата за таксите?

Защо не се съобразява обстоятелството, че услугата се предоставя неprisъствено и нейната форма е повече като кризисна интервенция за социално уязвими граждани?

Препоръка

Отправена е препоръка до министъра на труда и социалната политика засегнатите граждани да бъдат освободен от заплащането на такси

Резултат

Препоръката е изпълнена.

2. Правата на хората с увреждания в условията на COVID-19

2020 година е белязана от усилията на всички институции и на цялото гражданско общество за справяне с COVID-19 и с последиците от пандемията. Кризата, която настъпи във всички сфери на общественения живот, има сериозно и неблагоприятно отражение върху живота на уязвимите групи граждани, част от които са и хората с увреждания и техните семейства.

Въведените противоепидемични мерки през март и април 2020 г. не дават отговор на всички възникнали въпроси, а някои от тях засягат сериозно правата и интересите на гражданите с увреждания и на техните семейства.

Освен съществуващите и нерешени до момента на пандемията проблеми, гражданите с увреждания са поставени и пред други предизвикателства – като социална изолация, изтичащи документи за самоличност и експертни решения на органите на медицинската експертиза на работоспособността, невъзможност за закупуване на необходимите храна и лекарства, които допълнително влошават условията, в които живеят и ограничават възможностите им за упражняване на основни права, водене на независим живот и успешно включване в обществото.

Липсата на адекватни действия за разрешаване на проблемите принуждава заинтересованите граждани и представителите на техните организации да потърсят подкрепа в институцията на омбудсмана на Република България.

Очакванията са, че с предоставените законови механизми институцията ще осигури необходимото посредничество и възможността да се чуе гласът на гражданите по отношение техните проблеми.

Предприетите от омбудсмана действия по оплакванията във връзка със ситуацията на гражданите с увреждания по време на COVID-19 доказва, че омбудсманът успешно изпълнява функцията си на застъпник за правата и интересите на гражданите с увреждания.

И през 2020 г. омбудсманът продължава да администрира и дейността на Съвета за наблюдение, който има за задача да осъществява наблюдение за прилагането на политиките за защита правата на хората с увреждания в България,

както и да съблюдава изпълнението в най-пълна степен на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

На заседанията на Съвета за наблюдение са поставени и обсъдени актуалните затруднения на хората с увреждания по време на ситуацията с коронавируса и са изпратени препоръки до ръководителите на отговорните институции за предприемане на действия за гарантиране на правата на засегнатите граждани и на техните семейства.

Основните оплаквания, които постъпват в институцията на омбудсмана по време на извънредното положение и извънредната епидемична обстановка, са свързани с:

- Условието, при които работят социалните работници в социалните услуги и личните асистенти по механизма лична помощ и липсата на предпазни средства;
- Сроковете за подаване на документи за кандидатстване по различни програми, които изтичат по време на обявеното извънредно положение;
- Експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК и на свидетелствата за управление на моторно превозно средство, чиято валидност изтича по време на извънредното положение и на извънредната епидемична обстановка;
- **Условия, при които работят социалните работници в социалните услуги и личните асистенти по механизма лична помощ и липсата на предпазни средства**

Преобладаващи са оплакванията, които постъпват във връзка с условията, при които работят социалните работници в социалните услуги и личните асистенти по Закона за личната помощ.

Неосигуряването от държавата на достатъчен брой предпазни средства по време на извънредното положение предизвиква недоволството на засегнатите граждани.

Първоначално, не са въведени и ясни правила за изпълнение на задълженията на работещите в социалната сфера в условията на коронавирусната инфекция. Не са регламентирани възможностите хората с увреждания, които ползват механизма лична помощ, да имат право да получат добавката си за чужда помощ за периода,

през който личният асистент е възпрепятстван да изпълнява задълженията си поради карантина или друга обективна причина и няма посочен заместник.

След отправени препоръки до министъра на труда и социалната политика и председателя на Националното сдружение на общините в Република България са взети мерки за подобряване на организацията и условията на работа на личните асистенти.

- **Срокове за подаване на документи за кандидатстване по различни програми, които изтичат по време на обявеното извънредно положение**

Основни оплаквания са във връзка със сроковете за подаване на документите по Националната програма „Достъпна жилищна среда и лична мобилност“ (Програмата).

Кампанията по набиране на проектни предложения е удължена само с месец, при положение че през два от месеците, в които следва да се реализира процедурата, страната е в извънредно положение. Изразява се безпокойство, че без адекватно удължаване на срока значителна част от нуждаещите се и желаещи да кандидатстват за подкрепа няма да имат възможност да получат такава.

Омбудсманът отправя препоръка до министъра на труда и социалната политика да бъдат предприети действия за подходящи изменения в изискванията на Програмата, с които да бъде осигурен достъп на засегнатите граждани с увреждания за кандидатстване за получаване на необходимата им подкрепа от държавата. Препоръчано е още да бъдат взети и мерки за адекватно удължаване на срока за набиране на проектните предложения.

- **Експертни решения на ТЕЛК/НЕЛК и на свидетелствата за управление на моторно превозно средство, чиято валидност изтича по време на извънредното положение и на извънредната епидемична обстановка**

Значително затруднение създава и явяването на гражданите с увреждания пред компетентните органи за произдаване на необходимите им документи, в т.ч. експертни решения от органите на медицинската експертиза и медицинските

удостоверения от Транспортните областни лекарски експертни комисии (ТОЛЕК) и Транспортната централна лекарска експертна комисия (ТЦЛЕК).

Макар и чрез Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците, да са взети мерки за удължаване на валидността на съответните документи, е констатирано сериозно забавяне при насрочването на дати за явяване на гражданите пред ТОЛЕК и ТЦЛЕК.

От една страна, забавянето се дължи на броя на комисиите в страната и разполагането им само в четири болници в страната – в София, Пловдив, Горна Оряховица и Бургас. Това е проблем, който е от години на вниманието на институцията на омбудсмана и който е включван и в предходните доклади на омбудсмана пред Народното събрание.

От друга страна, поради обявените противоепидемични мерки, комисиите записват дати за прегледи за далечен период, в някои случаи достигащ и до над половин година, и определена част от хората са поставени в рисковото положение да не могат да преиздадат свидетелството си за управление на моторно превозно средство в рамките на остатъчната му валидност.

Предвид значението на въпроса, той е обсъден на заседание на Съвета за наблюдение. Взето е решение за изискване на информация от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, както и за гарантиране на правата на засегнатите граждани.

В резултат на отправената препоръка, от Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията (МТИТС) са предприети действия, като с писмо №13-00-604/10.12.2020 г. на главния секретар на Министерството е разпоредено на Многопрофилните транспортни болници да предприемат необходимите мерки за разкриване на допълнителни комисии ТОЛЕК, с което да се преодолеят забавянията.

3. Конвенция на ООН за хората с увреждания

Като независим орган в защита правата на човека, чиято дейност е подчинена на Конституцията, законите и международните договори, по които Република България е страна, както и в качеството му на ротационен председател на Съвета за наблюдение, омбудсманът осъществява наблюдение по изпълнение и на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Ежегодно, в обособена част от годишния доклад на омбудсмана се прави обзор на предприетите от България действия по изпълнение на КПХУ за съответния период.

През 2020 г. дейността на омбудсмана по наблюдение на изпълнението на КПХУ се извършва освен по повод оплакванията на гражданите до омбудсмана, и по линия на дейността на Съвета за наблюдение, създаден през 2019 г. в изпълнение на чл. 33, ал. 2 и 3 от КПХУ. Сътрудничеството на омбудсмана с представителите на хората с увреждания в рамките на дейността на Съвета за наблюдение е пряко подчинено на девиза „Нищо за нас без нас!“, под който хората с увреждания и техните представители разработват конвенцията, и който е въплътен в текста на чл. 4, ал. 3 от КПХУ: „В разработването и прилагането на необходимото законодателство и политики за прилагане на настоящата конвенция, както и във всякакви други процеси на вземане на решения, отнасящи се до проблемите на хората с увреждания, държавите, страни по конвенцията, се консултират тясно със и ангажират активното участие на лица, включително деца с увреждания чрез организациите, които ги представляват“.

Както в целия свят, в България през 2020 г. основен риск за правата на хората с увреждания по Конвенцията е пандемията от COVID-19 и наложените ограничителни мерки. Наложените ограничения засягат правата на хората с увреждания при ползване на социални и медицински услуги, реалното им участие в и качеството на образователния процес, ползването на административни и други публични услуги, и въобще, в ежедневието и в стремежа им да водят достоен, независим и активен живот. От проведените онлайн срещи с представители на други европейски Национални институции по правата на човека се установява, че сходни проблеми се наблюдават и в други държави.

Омбудсманът в рамките на своите правомощия изразява становища, дава препоръки и организира публични дискусии по спазване правата на хората с увреждания като активно включва и Съвета за наблюдение.

Прилагане на Конвенцията от органите на изпълнителната власт

Изведените по-долу констатации и препоръки на омбудсмана по изпълнението на КПХУ са базирани върху проверките и анализите, извършвани по оплакванията на гражданите, участия на институцията в организирани публични дискусии, участия в междуетровствени работни групи, както и по информацията, получена от държавни институции по искане на омбудсмана.

Основният стратегически документ на изпълнителната власт, в който са заложили мерки за разработване на концепции за промени в нормативната база, е Планът за действие на Република България за прилагане на Конвенцията за правата на хората с увреждания (2015-2020).

С оглед получената от изпълнителната власт информация може да бъдат направени следните констатации:

С участието на представители на хората с увреждания, през 2020 г. в рамките на дейността на Националния съвет за хората с увреждания са разгледани 14 предложения по нормативни актове и документи като 4 от тях са стратегически и от национална значимост, два нормативни акта са нови, а останалите са били променени, изменени и/или допълнени, както поради необходимостта да отговорят на потребностите на хората с увреждания, така и за да бъдат приведени в съответствие с разпоредбите на КПХУ.

Изграждането на единен координиращ център за правата на хората с увреждания е сред задълженията на България по прилагане на КПХУ. Чл. 33 от Конвенцията изисква създаването или определянето на координиращ механизъм в държавната администрация за улесняване провеждането на свързани дейности в различни сектори и на различни равнища. Това наложи регламентацията на нов подход в областта на относимата политика чрез предвидено административно преобразуване на съществуващи публични институции. В ЗХУ се предвижда АХУ да бъде преобразувана в ДАХУ към Министерския съвет. В изпълнение на това законово задължение, МТСП разработва проект за получаване на техническа помощ по програма на ЕС, чрез който ще бъде направен анализ и изготвени предложения за нейното функциониране, администриране и организационна структура.

С изменения на § 12 от ЗХУ създаването на ДАХУ е отложено за 1 януари 2022 г.

В изпълнение на ангажимента на България по прилагането на КПХУ, както и за изпълнение на препоръките на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания по първия национален доклад на страната, през април 2020 г., със заповед на министъра на труда и социалната политика е създадена междуведомствена работна група

Задачата на групата е да разработи План за действие за изпълнение на Заключителните препоръки към Република България отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания с времеви диапазон за изпълнение 2021-2026 г.

Разработеният План включва всички препоръки на Комитета, както изпълнените, за които са посочени постигнатите резултати, така и идентифицираните като неизпълнени или тези в процес на изпълнение. В него са разписани мерки и дейности, чрез които е постигнато изпълнението до момента на част от препоръките, както и такива, които целят усъвършенстване на законодателството на страната по отношение на гарантиране на правата на хората с увреждания; дейности за преодоляване на стереотипи и дискриминационни практики; разширяване на възможностите за участие на хората с увреждания в пазара на труда; активно участие в политическия и обществен живот; законодателни промени за укрепване защитата и подкрепата на жертви на трафик и насилие спрямо хора с увреждания; обучения за повишаване на капацитета на магистрати, разследващи полицаи, педагози и социални работници; дейности за насърчаване участието на жените и момичетата с увреждания в различни сфери на обществения живот; разяснителни и информационни дейности, популяризиране на Конвенцията и др.

С Решение № 110 от 12.02.2021 г. на МС изготвеният План е приет.

Срокът за изпълнение на Плана за действие на Република България за прилагане на КПХУ 2015-2020 г. приключи в края на 2020 г. Може да се отбележи, че България отбелязва напредък по отношение на изпълнението на някои от поставените цели в Плана. Успешно са реализирани дейностите, имащи за цел създаване на ново законодателство или промяна в съществуващото, с което се гарантират в по-голяма степен правата на хората с увреждания, както и постигане на съответствие с изискванията на КПХУ.

МТСП е бенефициент по процедура BG05M9OP001-3.010 „Експертиза на работоспособността“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. с партньори Министерството на здравеопазването и НОИ.

В изпълнение на проекта Международната класификация на човешката функционалност, уврежданията и здравето и придружаващото я ръководство за прилагане – WHODAS 2.0 са преведени на български език и отпечатани. Изданията са одобрени и публикувани на интернет страницата на Световната здравна организация и на МТСП. Изготвен е и доклад „Проучване на опита на държави-

членки на ЕС – Франция и Италия, които прилагат ICF стандартите на Световната здравна организация“.

Проведени са семинари и фокус-групи, с участието на експерти с доказан международен опит във въвеждането и практическото прилагане на ICF относно същността и прилагането на Международната класификация на функционирането, уврежданията и здравето.

Но реформата в медицинската експертиза и експертизата на работоспособността е спряна. Причина за това е спирането на основната дейност по проекта – разработването на методики за медицинската експертиза и експертизата на работоспособността, поради обжалвания на процедурата за избор на изпълнител.

Съгласно приетите през 2018 г. разпоредби в ЗХУ, считано от 01.01.2020 г., финансирането и предоставянето на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) за хората с увреждания следва да се осъществява въз основа на нов механизъм и стандарти за качество, изработени и утвърдени съвместно от Министерството на здравеопазването и НЗОК. С оглед на невъзможността новият механизъм да бъде изработен в заложения срок, е предприет подход на поэтапното му влизане в сила, за да не се допусне ситуация, при която хората с увреждания се лишават от необходимите им ПСПСМИ.

Съгласно последните промени, свързани с предоставянето и финансирането на ПСПСМИ, в § 12, от Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2021 г. е приет текст, с който до приключването на процедурата по реда на Наредбата по чл. 30а от Закона за медицинските изделия за определяне на стойността, до която НЗОК заплаща ПСПСМИ за хората с увреждания, но не по-късно от 31 декември 2021 г., НЗОК заплаща тяхната стойност при досегашните условия и ред до размерите, определени към 31 декември 2019 г.

Понастоящем се работи по актуализирането на нормативните актове, регламентиращи дейностите по финансиране и предоставяне на ПСПСМИ. По конкретно, проектът на Наредба за условията и реда за съставяне на списък на медицинските изделия по чл. 30а от Закона за медицинските изделия и за определяне на стойността, до която те се заплащат, е преминал обществено обсъждане, като след разглеждане на получените становища ще бъде изпратен за обнародване в „Държавен вестник“.

Проектът на наредба по чл. 45, ал. 9 от Закона за здравното осигуряване следва да бъде приет с Решение на Надзорния съвет на НЗОК и да бъде предложен на министъра на здравеопазването за одобрение и предприемане на последващи действия по реда на Закона за нормативните актове. Проектът се очаква да бъде изготвен след обнародването на наредбата по чл. 30а, ал. 4 от Закона за медицинските изделия.

Въпросът за ратификацията на Факултативния протокол е във фокуса на внимание на Националния координационен механизъм по правата на човека към МВнР. В рамките на обсъжданията, от страна на ресорното ведомство е отбелязано, че е налице политическа воля за пристъпване към ратификация, но са необходими допълнителни законодателни промени, които да регулират приложението на Факултативния протокол във вътрешен план.

Като страна-член на Съвета по правата на човека (2019-2021) с активна позиция в областта на правата на хората с увреждания, както и с оглед на отправената препоръка от страна на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания, ратифицирането на Факултативния протокол е включено в новия План за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2021-2026).

Със Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с Решение на Народното събрание от 13 март и за преодоляване на последиците (ЗМДВИППП) са предприети следните мерки, с които да се гарантират правата на хората от уязвимите групи и в частност хората с увреждания:

- Удължен е срокът на валидност на издадените документи за настаняване в социални услуги за резидентна грижа, който изтича след 1 март 2020 г., до 31 декември 2020 г. (това даде възможност на хората да се възползват от тези услуги по тяхно искане след премахване на ограниченията).
- До 31 август 2020 г. изпълнителният директор на АСП и кметовете на общини нямаха право да затварят или намаляват капацитета на социалните услуги, делегирани от държавата дейности и местни дейности, поради липса на потребители, с изключение на специализирани институции за деца.

Такси за ползване на социалните услуги „Център за социална рехабилитация и интеграция“, „Център за временно настаняване“, звено „Майка и бебе“ и дневен център, включително и при седмична услуга, когато са делегирани от държавата дейности, не се заплащат от лицата за периода от 13 март 2020 г. до 31 декември 2020 г. Тези услуги са особено необходими за бездомни хора, хора, които имат спешна нужда от рехабилитация или психологически консултации, хора в кризисна ситуация и др. Целта на тези мерки е гарантиране на правата на потребителите на услугите и достъпа до тях.

От държавния бюджет са осигурени допълнителни средства за финансиране на социалните услуги, които са делегирани от държавата дейности.

С оглед социалната значимост на подкрепата в домашна среда за възрастните хора и хората с увреждания, която се оказва изключително важна особено в условията на COVID-19, в ЗДБРБ за 2021 г., са предвидени приблизително 80 млн. лв. за оказване на подкрепа на почти 20 000 възрастни хора, деца и пълнолетни лица с увреждания за предоставяне на регламентираната в ЗСУ „асистентска подкрепа“. От 2021 г. общините предоставят този вид социална услуга като делегирана от държавата дейност с финансиране от държавния бюджет, която за съответната година е безплатна за лицата. Асистентска подкрепа по закона се предоставя за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност и за деца с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват асистентска подкрепа, помощ за осигуряване на асистентска подкрепа или за които не се получава помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон. Услугата включва подкрепа от асистент за самообслужване, движение и придвижване, промяна и поддържане на позицията на тялото, изпълнение на ежедневни и домакински дейности, комуникация.

С приемането на Закона за мерките и действията по време на извънредно положение, обявено с решение на Народното събрание и за преодоляване на последиците (ЗМДВИПОРНСПП), АСП предприема действия, с които да се гарантират правата на подпомагани от системата на социалното подпомагане лица, както следва:

- На електронната страница на АСП е обявен денонощен телефон за информация за организацията на работата в агенцията, във връзка с обявената епидемична обстановка.

- Публикувани са „Инструкция за ползване на електронни административни услуги в условия на извънредно положение“, „Противоепидемични мерки в системата на Агенцията за социално подпомагане“ и информация за утвърдена от министъра на труда и социалната политика Целева програма „Топъл обяд у дома в условията на извънредна ситуация – 2020 г.“ и др. материали, имащи за цел да информират за възможностите да продължат да ползват предоставяната им от АСП подкрепа, както и за новосъздадените форми за такава.
- Спрени са да текат давностните и други срокове, предвидени в нормативни актове, с изтичането на които се погасяват или прекратяват права или се пораждат задължения за частноправните субекти – по този начин се осигури възможност на лицата с увреждания да получат начислените и неполучените в срок социални плащания.
- Удължени са сроковете на издадените административни актове, чието действие е ограничено със срок и изтичат по време на извънредното положение с един месец от отмяна на извънредното положение, съгласно чл. 4 от Закона – по този начин продължава изплащането на месечна финансова подкрепа и на целеви помощи за наем на общинско жилище на лица с увреждания, чиито заповеди за отпускане са изтекли в периода на извънредното положение.
- Със създадената нова ал. 5 в чл. 22 от ЗХУ за времето на обявеното извънредно положение правото на вида подкрепа се осигурява от датата на подаване на заявлението-декларация за изготвяне на индивидуалната оценка. Удължени са сроковете на експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК, при които срокът на инвалидност изтича по време на действието на този закон, с два месеца след неговата отмяна. След изменение на § 20 от Преходни и заключителни разпоредби на ЗМДВИПОРНСПП са удължавани служебно сроковете на изтеклите в периода на извънредното положение и извънредната епидемична обстановка експертни решения на ТЕЛК/НЕЛК, заповеди за отпускане на месечна финансова

подкрепа и целеви помощи за наем на общинско жилище, както и на направлението за включване в механизма лична помощ със срок три месеца от отмяна на извънредната епидемична обстановка.

- Одобрени са от Министерския съвет промени в Правилника за прилагане на ЗХУ и Методиката за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания, с които е регламентирано при заявено оценяване на потребността от лична помощ да не се допуска осъществяване на личен контакт с човека с увреждане и посещение в дома му за установяване на неговите затруднения и потребности, а интервюто да се провежда само по телефон или по електронна поща. Така е гарантирано своевременното предоставяне и ползване на лична помощ чрез превантивен подход.
- През отчетния период се осъществяват регулярните социални плащания по установения ред, без преустановяване или спиране на административни процедури и оперативни процеси, но при стриктно спазване на противоепидемичните мерки.
- Във връзка с обявеното извънредно положение, АСП разширява начините за достъп до административните си услуги, като е създадена възможност заявления-декларации за всички административни услуги, предоставяни от АСП, да се заявяват чрез електронна поща, без да е необходимо подписване с електронен подпис.

През изминалата година е разработен и внесен в Народното събрание и проектът на Закон за жестовия език. Проектът е дълго чакан от хората с увреден слух нормативен акт в България, тъй като чрез него следва да се осигури възможност на тези безспорно уязвими граждани и на техните семейства да упражняват правото си на свобода на мнението и изразяването, включително свободата да търсят, получават и споделят информация и идеи, наравно с всички останали, като използват предпочитаните от тях форми на комуникация. Законът за жестовия език е приет на 21 януари 2021 г.

През 2020 г. е финализирана процедурата по изработване и приемане на нов нормативен акт – наредба, регламентираща минималните изисквания за достъпност

и универсален дизайн на урбанизираните територии за хора с увреждания и с намалена подвижност.

Проектът на Наредба е изработен на основание разпоредбата на чл. 53, ал. 3 от Закона за хората с увреждания и във връзка с чл. 112, ал. 4, чл. 169, ал. 1, т. 4 и ал. 4 от Закона за устройство на територията.

Целта на Наредбата е регламентиране на нормативните изисквания към достъпната среда в урбанизираната територия и сградите и съоръженията в съответствие със законовите разпоредби на ЗХУ, както и при отчитане на изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и надгражда опита от прилагането на Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

Окончателният текст е приет като Наредба № РД-02-20-2 от 26 януари 2021 г. за определяне на изискванията за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията, обн. в ДВ, бр. 12 от 12 февруари 2021 г., в сила от 13 март 2021 г.

Омбудсманът ще следи с повишено внимание прилагането на новоприетата наредба, тъй като достъпността на средата е основен фактор за равноправното упражняване на правата на хората с увреждания, пряко свързан с прилагането и на чл. 9 от КПХУ.

4. Препоръки

Въз основа на двугодишната работа на Съвета за наблюдение по Закона за хората с увреждания могат да бъдат изведени следните основни препоръки за по-нататъшната му дейност:

- ✓ Да продължи мониторингът върху процеса на преобразуване на Агенция за хората с увреждания в Държавна агенция за хората с увреждания, който следва да се извърши в предвидения в ЗХУ срок след обсъждане и консултиране с организациите на и за хора с увреждания;

- ✓ Да бъдат предприети действия за продължаване на реформата на медицинската експертиза и експертизата на работоспособността с активно включване на представители на хората с увреждания при широки обществени дискусии и публичност и в съответствие с утвърдени международни стандарти;
- ✓ Да се работи за ускоряване на процедурата по ратифициране на Факултативния протокол към КПХУ;
- ✓ Да бъдат взети мерки за осигуряване на адекватен ресурс за изпълнението на функциите на Съвета за наблюдение и Годишната програма.

ЧАСТ ТРЕТА – ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

1. Обща методологична рамка

Със създаването си по чл. 11 от Закона за хората с увреждания Съветът за наблюдение има съществена функция за наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания /КПХУ/, ратифицирана от Република България на 26 януари 2012 г.

В чл. 14, т. 3 от Закона за хората с увреждания това задължение е конкретизирано чрез изброяване на дейностите по осъществяване на периодичен преглед и оценка на националното законодателство, практики и проекти на нормативни актове за съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Съветът за наблюдение работи въз основа на приета от него годишна програма, в която са ясно разписани приоритетите, в т.ч. за наблюдение на определени политики и приеманото законодателство.

За да е възможно да бъде осъществявано качествено и адекватно наблюдение, е необходимо то да бъде основано на индикатори, изработени при съобразяване на изискванията и насоките на Конвенцията за правата на хората с увреждания, Комитета за правата на хората с увреждания и Службата на Върховния комисар за правата на човека към ООН.

Основа за изготвеното кратко представяне в настоящия материал са насоките на Комитета за правата на хората с увреждания, публикувани през 2020 г.³, както и проведеното на 20.02.2020 г. обучение по изработването на индикаторите с Агенцията на Европейския съюз за основните права и предоставените методически указания⁴.

Индикаторите за правата на човека са инструмент за проследяване на напредъка в реализацията на правата и могат да допринесат за идентифициране на пропуски в изпълнението. Те предоставят указания за основните елементи на

³ <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/crpd-indicators-frequently-asked-questions.pdf> ,

⁴ Using human rights indicators to monitor the implementation of the CRPD.

правото и как да се гарантира тяхното прилагане. Въпреки че те трябва да бъдат достатъчно изчерпателни, за да отразяват по подходящ начин стандартите за правата, те също трябва да бъдат ограничени по брой, за да се осигури осъществимост и използваемост от държавите и заинтересованите страни.

Индикаторите имат за цел да предоставят информация за прилагането на дадено право и да идентифицират пропуските в изпълнението.

Събирането на данни в даден момент само по себе си няма да даде индикация за напредъка на изпълнението. Много от показателите изискват непрекъснато наблюдение и събиране на данни с течение на времето, за да се проследи напредъкът. Въпреки това, числата и тяхното движение във времето невинаги могат да служат за точно идентифициране на напредъка. Индикаторите не трябва да се използват фрагментарно или изолирано и имат по-голямо значение, когато се гледат цялостно.

Индикаторите за правата на човека са един вид инструмент за наблюдение - те могат да бъдат много полезни при измерването на определени аспекти на прилагането, но въпреки това имат своите граници. Те не могат и не трябва да се използват самостоятелно, за да отразяват изчерпателен преглед на прилагането на КПХУ. Те трябва да се използват заедно с други инструменти и методологии за мониторинг, като интервюта и фокус групи, събиране на казуси, академични изследвания и участия, наред с други.

1.1. Същност на системата от индикатори

Основната цел на индикаторите⁵ за правата на човека по Конвенцията за правата на хората с увреждания е да насочва държавите към действията и мерките, които трябва да се предприемат при прилагането на тази конвенция и да улеснява оценката на този напредък. Те също така служат като инструмент за други заинтересовани страни (националните институции за правата на човека, гражданско общество, агенции за международно сътрудничество, донори и др.), за наблюдение на напредъка на държавата в изпълнението.

Като такива, показателите за правата на човека на ООН се стремят да измерват ангажиментите и усилията на държавите да изпълнят своите задължения по правата

⁵ Индикаторът е показател, който дава информация за състояние или ниво. Често е базиран на някаква форма на количествено определяне или качествена категоризация и дава индикация за преобладаващите обстоятелства на дадено място и в дадено отношение.

на човека, както и резултатите при осигуряване на упражняването на правата на човека.

При оценка на политиките в подкрепа на правата на хората с увреждания методологията на ООН изисква прилагане на системен подход на две нива:

- а) Идентифициране на атрибутите на правото; и
- б) Разработване на *структурни, процесни и резултатни* показатели.

а) Атрибути на правото

Атрибутите са основните елементи, белезите на едно право.

Идентифицирането на атрибутите има за последица предоставяне на ясна и по-очевидна категоризация на правото, което улеснява разработването на индикатори, съответстващи на различните аспекти на правото. По този начин се прави връзка между нормативната рамка и индикаторите.

б) Структурни, процесни и резултатни показатели

Структурните индикатори измерват приемането, намерението и ангажираността с правата на човека.

Те отразяват приемането на правни инструменти и приемането на политики за прилагане на правата на човека. Структурните показатели обикновено се отнасят до приемането на стратегия, политика или план, включващ хора с увреждания.

Няколко структурни показателя се отнасят до национални стратегии, политики или планове, които трябва да бъдат приети като ключова стъпка за прилагането на даден член от Конвенцията за правата на човека. За да се осигурят ефективни стратегии, политики или планове, достъпни и включително за хора с увреждания, те трябва да бъдат приети в тясна консултация и с активното участие на хората с увреждания, включително чрез техните представителни организации, и да съдържат като минимум следните елементи:

- Ясни линии на отговорност, измерими цели и график за изпълнение;
- Механизми за междуведомствено сътрудничество;
- Разпределен бюджет;
- Механизъм за наблюдение и изпълнение, включително ефективни средства за защита при неспазване; и
- Критерии, изискващи физическа и информационна достъпност.

Процесните индикатори измерват усилията за трансформиране на ангажиментите в желани резултати.

Те оценяват политиките и мерките, предприети за изпълнение на ангажиментите в реална среда.

Резултатните индикатори измерват резултатите от усилията за по-нататъшни права на човека.

Индикаторите за резултатите улавят резултати, които отразяват нивото на зачитане на правата на човека в даден контекст. С течение на времето индикаторът на резултатите консолидира въздействието на усилията и мерките, предприети за изпълнение на ангажиментите.

Таблица 1 – Описание на структурните, процесните и резултатните показатели и свързаните с тях типове индикатори

СТРУКТУРНИ	Правна, политическа и институционална рамка	Ангажименти	Ангажименти, произтичащи от международни инструменти в областта на правата на човека Прието законодателство Приети политики, стратегии, планове за действие, насоки Институционална рамка Наличие на механизми за подаване на жалби и оказване на подкрепа	Отговорни институции
ПРОЦЕСИ	Изпълнение на политиките, ефективност на системите за подаване на жалби и за оказване на подкрепа	Усилия	Бюджетни средства Прилагане на политики, стратегии, планове за действие, насоки и др. Ефективност на механизмите за подаване на жалби и оказване на подкрепа	Отговорни институции
РЕЗУЛТАТИ	Реалната ситуация – упражнени права на практика	Резултати	Реална осведоменост относно правата Реален ефект от политиките и другите мерки Реално допускане на нарушения	Носители на права

1.2. Обект на наблюдение

Комитетът за правата на хората с увреждания поставя изискването „политиките и програмите да бъдат изработвани, прилагани и оценявани в съответствие с модела, при който въпросите, свързани с уврежданията се разглеждат през призмата на правата на човека, както е предвидено в конвенцията, а също и усилията да бъдат насочени към откриването и преодоляването на:

- **пропуските, които възпрепятстват хората с увреждания – в качеството им на правоспособни граждани – пълноценно да упражняват своите права; и**
- **пропуските, които пречат на отговорните институции да изпълнят пълноценно своите законно установени задължения, свързани със спазването, защитата и зачитането на правата на хората с увреждания”.**

Комитетът категорично заявява, че **показателите трябва да са насочени към съществуващите ограничения**, а не към уврежданията, в съответствие с модела, при който въпросите за увреждания се разглеждат от гледна точка на правата на човека (социалния модел).

Необходимо е да бъдат отчетени несъответствията между възможностите на хората с увреждания да упражняват своите основни права и тези на хората без увреждания, с цел набелязване на необходимите стъпки, които да осигурят на хората с увреждания възможността да упражняват правата си наравно с останалите. Същевременно, показателите, използвани в хода на наблюдението, трябва да вземат предвид и разликите в резултатите, отчетени по отношение на хората с увреждания, които отразяват различията в тяхното положение и характера и степента на ограниченията, пред които са изправени в ежедневието си (виж раздел 8 „Разбивка на данните“).

В допълнение, Комитетът препоръчва: „при наблюдението на политиките и програмите да бъде възприет подход на две плоскости към въпросите, свързани с хората с увреждания, [също така] дейностите по наблюдение да бъдат насочени към:

- измерване на начина, по който хоризонталните политики се отразяват върху хората с увреждания, както и
- ефекта на политиките, насочени конкретно към хората с увреждания.”

Комитетът подчертава, че този “[...] двуизмерен подход комбинира от една страна използването на специални политики, насочени към подпомагането и овластяването на хората с увреждания, и от друга: интегрирането на правата на хората с увреждания в хоризонталните програми и политики”. Това на практика означава, че наблюдението на прилагането на законите и политиките (на национално и регионално ниво) трябва да бъде всеобхватно. То трябва да включва както начина, по който политиките от общ характер (например в областта на здравеопазването, транспорта, заетостта, местните планове за предоставяне на социални услуги)

уреждат конкретни въпроси и се отразяват върху хората с увреждания, така и законите и мерките, насочени конкретно към хората с увреждания, например прилагането на Закона за хората с увреждания или напредъка в реформирането на системата за попечителство в България.

1.3. Източници на данни

Изготвянето на показатели за резултатите изисква събирането на данни от различни източници. Тези източници включват:

- Административни данни, събрани като част от управлението на държавни програми.
- Данни от преброяването, получени от преброяванията на населението, които обикновено се събират на всеки 10 години.
- Данни от проучванията, които могат да включват както установени проучвания, които редовно се провеждат като част от основната национална статистическа инфраструктура на дадена държава, но също така и специални модули за събиране на информация, която не се събира редовно, и проучвания за хората с увреждания, които имат възможност да влязат в много повече подробности.
- Качествени данни от фокус групи, структурирани интервюта и други методи, предназначени да получат по-подробни описания на динамиката на живота.

Административните данни са предназначени да събират информация за статуса на инвалидност само за програми, в които се предоставят услуги, свързани с увреждания - както при пенсиите за инвалидност или специалните услуги в училищата. Като такива те са полезни за индикатори, отнасящи се до конкретни програми, но не и за индикатори, базирани на населението, тъй като хората, които не са в програма, не са включени в данните.

Повечето показатели за развитие разчитат на проучвания на домакинствата, които се правят редовно. Добавянето на въпроси за хората с увреждания към тези проучвания позволява всички показатели, генерирани от тях, да бъдат разделени по статус на увреждане, както е обяснено по-долу. Въпреки това, по-специфични или специални показатели, фокусиращи се върху лични или екологични аспекти, специфични за уврежданията, изискват добавяне на допълнителни модули към тези проучвания или прилагането на конкретно проучване на уврежданията.

Изследването на хората с увреждания е най-подходящо за събиране на данни, които да разгледат изчерпателно бариерите и фасилитаторите, засягащи участието на хората с увреждания.

1.4. Специфични характеристики на показателите за оценка по КПХУ

Защо събирането и диференцирането на данни по „инвалидност“ са ключови за показателите?

Събирането и обособяване на данни „по увреждания“ е ключово за идентифицирането на модели на изключване и дискриминация на хората с увреждания, в сравнение с други лица, и сред различни групи хора с увреждания. Това улеснява оценката и мониторинга на въздействието на мерките и служи като доказателствена база за преструктуриране на политическите подходи.

Обособяването „по увреждане“ се отнася до вида увреждане, в съответствие с Конвенцията за правата на хората с увреждания (т.е. лица с физически увреждания, незрящи, с увреден слух, глухоними, лица с интелектуални затруднения, лица с психични увреждания, лица с хронични заболявания и др.). Имплицитно това включва „действително или предполагаемо увреждане“, което се отнася до самото състояние на човека или възприемането му от други.

В допълнение към увреждането, повечето от индикаторите на КПХУ изискват диференциране по възраст и пол, които винаги са от значение за установяване на пропуски, тенденции и недостатъци на тези основания. Географското местоположение е друго основание, което е включено в много показатели и може да се използва във всички показатели за идентифициране на различията между градските и селските райони, както и между различните региони.

Диференцирането по други основания може да се окаже много полезно и важно за идентифициране на ситуации на структурна дискриминация и пропуски, свързани с конкретни групи, които трябва да бъдат решени чрез разработването на политики.

Най-типичните основания за диференциране, които трябва да се имат предвид, са: пол, възраст, раса, език, национален, етнически, социален статус, сексуална ориентация и полова идентичност, религиозна и политическа принадлежност, емигрантски статус, групи с увреждания, раждане и здравен статус.

Предоставят ли индикаторите насоки относно методите за събиране на данни и диференциране?

Показателите нямат за цел да предоставят насоки за методите за събиране на данни, но призовават за систематично диференциране на данните „по увреждания“, както се изисква от съдебната практика на Комитета по КПХУ. Тъй като основните данни, необходими за докладване на много от показателите за правата на човека, все още не могат да бъдат обект на събиране на данни, индикаторите служат за призоваване към по-нататъшно развитие, за да се гарантира, че данните, свързани с хората с увреждания, ще бъдат подходящо събрани и диференциране.

Методите и инструментите за събиране на данни за хората с увреждания са предмет на технически дебат и развитие, а диференцирането „по увреждания“ може да изисква различни подходи, в зависимост от вида на търсената информация и използвания метод. Тези методологични въпроси са разрешими и изискват допълнително обсъждане от съответните специалисти, проектиращи инструменти за събиране на данни, включително статистически данни и административни данни.

В този контекст, съгласно член 31 от КПХУ (Статистически и изследователски данни), Комитетът на CRPD последователно препоръчва използването на краткия набор от въпроси за хората с увреждания във Вашингтон, които са предназначени да бъдат интегрирани в националните преброявания и проучванията на домакинствата. Този инструмент за данни е тестван широко от страните и е подкрепен от Комитета на КПХУ, агенциите на ООН и други организации като инструмент, готов за използване днес, за да се осигури базова линия за сравнение, за да се измери въздействието на ЦУР върху хората с увреждания (<https://www.washingtongroup-disability.com/question-sets/wg-short-set-on-functioning-wg-ss/>).

В по-широк смисъл ООН предлага подход, основан на правата на човека към данните (Human Rights Based Approach to Data), за да гарантира, че качеството, уместността и използването на данните са в съответствие с международните норми за правата на човека. Този подход се фокусира върху няколко ключови принципа за насочване на събирането и диференцирането на данни, а именно: участие, диференциране на данните, самоидентифициране, прозрачност, поверителност и отчетност. Подходът, основан на правата на човека към данните, трябва да бъде включен в усилията на държавите за събиране на данни и диференциране, за да улесни прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Прилагат ли се показателите за всички нива на изпълнителната власт?

Отнася се за държавите - страни по Конвенцията, включително организациите за регионална интеграция съгласно член 44 от КПХУ, задълженията и стандартите на Конвенцията са приложими и задължителни на всички нива на изпълнителната власт в рамките на техните компетенции и в съответствие с конституционните и законовите рамки.

Когато прилагат и адаптират предложените показатели за правата на човека в рамките на една държава, заинтересованите страни трябва да вземат предвид структурата на държавата и разпределението на компетенциите между различните нива на управление. Всички нива на изпълнителната власт трябва да прилагат Конвенцията за правата на човека, в съответствие с конституционната и правна рамка на държавата. Освен това правата на хората с увреждания са общ въпрос в рамките на законодателството и разработването на политики и следователно не са ограничени до ниво на управление или специфичен сектор.

Как да се тълкува показателят за „брой и дял на жалбите“?

Повечето таблици с показатели включват индикатор за процеса на „Делът на получените жалби [относно право или тема], които са били разследвани и разгледани; дял от тези, които са в полза на човека с увреждане; и част от тези, които са били спазени от правителството и /или носителя на задължения“. Конкретният контекст е ключов за тълкуването на информацията, събрана за този показател. Например, увеличаването на броя на жалбите, свързани с дадено право, не означава непременно, че общата ситуация се е влошила, което води до увеличаване на нарушенията. Броят на жалбите просто отразява, че се подават повече жалби. Това може да се дължи на повишена осведоменост за нечий права или за механизма за жалби, подобрен достъп до (и достъпност) на механизма, подобро регистриране на жалби, подобро събиране на данни за жалби и др. Във всички случаи информацията, установена от индикатора не може сама да разкрие икономическите, политическите и социалните фактори, които определят достъпа до механизмите за подаване на жалби, и се ограничава до идентифициране на тенденция, която изисква допълнителни проучвания. Като такива данните, събрани чрез този показател, биха могли да допълнят казуси, документирани от жалбоподатели или от организации на хора с увреждания, които събират информация директно от жалбоподатели, съдилища, НПЗУ или други заинтересовани страни.

Заедно с други фактори като качеството на жалбите, всяка пропорция може да допринесе за оценка във времето на различни аспекти на механизма за жалби. Напр. ефективност при обработката на жалби (1), тенденция в нивото на защита на правата (2), отзивчивост на правителството и / или носителя на задължения (ефективност на механизма) (3). Всяко по-нататъшно разделяне би било ценно за по-добро идентифициране на тенденциите и пропуските в защитата. Например, разделянето по увреждания (вид увреждане) може да помогне за идентифицирането на различни нива на информираност и / или достъпност на процедурите за подаване на жалби сред различни групи хора с увреждания. В същия дух по-нататъшното диференциране на категории, свързани с процедурни въпроси (напр. Решения за допустимост или правно основание и т.н.), би могло да хвърли повече светлина върху функционирането на механизма и техническото качество на подадените жалби.

2. Индикатори за наблюдение на достъпността на архитектурната среда по чл. 9 от конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и методика за попълването им

Настоящата система от индикатори е изработена в изпълнение на решението на Съвета за наблюдение по чл. 11 от Закона за хората с увреждания на проведеното заседание от 19 октомври 2020 г. за създаване на индикатори за наблюдение за прилагането на чл. 9 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания /КПХУ/, в частта „достъпна архитектурна среда“.

В документа са разгледани общите положения на включените индикатори, чрез които ще бъдат събирани данни и информация, както и методиката, по която ще бъде конкретно осъществено наблюдението.⁶

⁶ Документът е изготвен въз основа на:

- насоките на Комитета за правата на хората с увреждания, публикувани през 2020 г.; <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/crpd-indicators-frequently-asked-questions.pdf>
- общите насоки на Службата на Върховния комисар за правата на човека към ООН във връзка с индикаторите, публикувани през 2012 г.; <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Indicators/Pages/documents.aspx>
- примерните индикатори, които са изработени от Комитета за правата на хората с увреждания по проекта: „Bridging the gap“; <https://bridgingthegap-project.eu/crpd-indicators/#DevelopingHuman>
- Общ коментар № 2 (2014) на Комитета по Член 9: „Достъпност“ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/2&Lang=en и

С оглед решението на Съвета за наблюдение настоящите индикатори са фокусирани върху чл. 9 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания в частта „достъпна архитектурна среда“. В тази част се включват елементите от достъпната среда, които са **отразени в чл. 9, ал. 1, б. А, а именно - сгради, пътища, транспортни и всякакви други открити и закрити съоръжения, включително училища, жилищни постройки, здравни заведения и работни места.**

Използвана е общоприетата конфигурация от трите групи индикатори: за отговорните институции (т.е. държавата) – ангажименти и усилия, а за носителите на права – резултати; наричани съответно структурни показатели, показатели за процеси и резултати. Тези три типа показатели съответстват на трите области, в които може да бъде измерено и оценено прилагането на основните права.

изработения и приет от Съвета за наблюдение документ „Представяне на индикаторите за наблюдение на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания“.

Достъпност (чл. 9 КПХУ)

1. За да дадат възможност на хората с увреждания да живеят самостоятелно и да участват пълноценно във всички аспекти на живота, държавите - страни по настоящата конвенция, предприемат **подходящи мерки за осигуряване за хората с увреждания на равен достъп до физическата среда** на живеене, до транспорта, информацията и комуникациите, включително до информационните и комуникационните системи и технологии и до всички останали удобства и услуги, отворени или предназначени за широката общественост, както в градските, така и в селските райони. Тези **мерки, които следва да включват идентифициране и премахване на всякакви пречки и прегради пред достъпността**, се отнасят и към:

а) сгради, пътища, транспортни и всякакви други открити и закрити съоръжения, включително училища, жилищни постройки, здравни заведения и работни места;

б) информационни, комуникационни и други услуги, включително информационни системи и услуги за спешна помощ.

2. Държавите - страни по настоящата конвенция, предприемат също подходящи мерки за:

а) **разработване, обнародване и мониторинг на прилагането на минимални стандарти и указания за достъпност на съоръженията и услугите**, отворени за или предназначени за широката публика;

б) съобразяването с всички изисквания за достъпност за хора с увреждания от страна на всякакви частни **лица**, предлагащи съоръжения и услуги, отворени или предназначени за широката публика;

в) **обучаване на заинтересованите лица и институции по проблемите на достъпността**, засягащи хората с увреждания;

г) **поставяне на обозначения в сгради и други съоръжения** на Брайлова азбука или в други лесни за четене и разбиране форми;

д) **предоставяне на форми за подкрепа като асистенти и посредници, включително водачи, четци, включително и професионални преводачи на езика на знаците, с оглед улесняване достъпа до сгради и други съоръжения**, отворени за широката публика;

е) **насърчаване прилагането на други подходящи форми на помощ и подкрепа за хора с увреждания с оглед улесняване достъпа им до информация;**

ж) **подпомагане достъпа на хората с увреждания до нови информационни и комуникационни технологии и системи**, включително интернет;

з) **способстване още в ранен етап за проектирането, разработването, производството и разпространението на финансово достъпни информационни и комуникационни технологии**, за да бъдат достъпни за хора с увреждания при минимална себестойност.

2.1 Структурни индикатори

Общи положения

1. В наблюдението е включена правната, политическата и институционалната рамка за достъп до пътища и транспорт, сгради, съоръжения на открито и закрито.
2. Включен е преглед на ангажиментите на отговорните институции, произтичащи от международни инструменти в областта на правата на човека.

Методика, по която ще бъде конкретно осъществено наблюдението

1. За оценяване на състоянието се извършва преглед на действащото законодателство, стратегиите, програмите и планове в областта на архитектурната среда.
2. Осъществява се оценка дали:
 - ✓ е налице законодателство, което да въвежда изискване за достъпност на архитектурната среда;
 - ✓ приетото законодателство е в съответствие с изискванията на международните актове, уреждащи стандартите за достъпност на средата;
 - ✓ законодателството осигурява и гарантира правото на достъп, наравно с всички останали, до физическата среда, транспорта и други съоръжения, общодостъпни или предоставяни на обществеността, както в градските, така и в селските райони.
 - ✓ законодателството относно въздушния, железопътния, шосейния и водния пътнически транспорт включва задължителни стандарти за достъпност.
 - ✓ законодателството в областта на строителството и планирането, включително изискванията за издаване на разрешителни, включва задължителни стандарти за достъп до физическата среда и услугите, общодостъпни за обществеността.

3. За да се установи дали приетото законодателство осигурява и гарантира правото на достъп, наравно с всички останали, до физическата среда, транспорта и други съоръжения, общодостъпни или предоставяни на обществеността, както в градските, така и в селските райони е необходимо, то следва да съдържа най-малко следните елементи:

- a) Прилагане на принципа на универсалния дизайн при разработването на стандарти и насоки за достъпност;
- b) Задължение за спазване на специфичните за сектора технически стандарти;
- c) Наличие на ефективни възпиращи санкции при нарушаване на стандартите за достъпност, в т.ч. възможността за подаване на жалби;
- d) Наличие на процедура за разглеждане на оплаквания срещу липсата на достъпност на средата;
- e) Създаване на независима структура за наблюдение на спазването на стандартите за достъпност;
- f) Включване на помощните технологии и устройства и помощта от хора или животни в определението за достъпност;
- g) Спазване на стандартите за достъпност във всички обществени поръчки, безвъзмездни средства и други договорености за финансиране;
- h) Задължение за тясна консултация с представителни организации на хора с увреждания във всички инициативи, свързани с достъпността;
- i) Стимули за насърчаване на достъпността, като освобождаване от данъци за модификации на достъпността на устройства, за внос / износ на подходящи помощни технологии / устройства, превозни средства и финансова помощ за закупуване на помощни устройства, комуникационни устройства или домашни модификации;
- j) Включване на модули за достъпност и универсален дизайн в учебните програми на съответните професии.

4. При разглеждането на стратегиите, програмите или плановете за осигуряване на достъпност и за премахване на всички съществуващи прегради пред достъпността се вземат предвид наличието на разпоредби и правила относно:

- а) Приемането на задължителни технически стандарти за безпрепятствен достъп, които уреждат одобряването на всички проекти за транспортни средства, и сгради, се приемат в тясна консултация с представителните организации на хората с увреждания и като се вземат предвид международно признатите стандарти;
- б) Изискване за извършване на първоначален и периодичен одит за идентифициране на преградите пред достъпността на физическата среда и транспорта, сградите и съоръженията, и за проверка на използването на публични средства за допринасяне към премахването или за премахване на прегради, проведено в тясно и последователно ангажиране на организациите на и за хората с увреждания.

Работа по извършване на наблюдението

Действията за извършване на наблюдението следва да се развиват в няколко етапа, за което се съставя план със следното съдържание:

1. Определяне на състава от експерти, които ще бъдат ангажирани с процеса по извършване на наблюдението, в т.ч. пряк ръководител. Възможни участници при провеждането на наблюдението са:
 - Членовете на Съвета за наблюдение;
 - Представители и експерти на неправителствени организации на и за хората с увреждания в България;
 - Други тесни професионалисти и международни експерти.
2. Определяне на срок за извършване на наблюдението;
3. Обобщение на резултатите от предишно наблюдение на въпроса, ако е извършвано;
4. Определяне на законодателството, което ще бъде изследвано;
5. Изработване на въпросници, проверовъчни списъци, формуляри и др. средства за събиране на информация;
6. Извършване на фактически действия за събиране на статистическа информация според избраните методи – анализ на документи, провеждане на интервюта, допитвания, фокусгрупи и др.;

7. Обработване и анализ на събраната информация, представяне на доклад с резултатите от извършеното наблюдение.

2.2. Процесни индикатори

Общи положения

1. В наблюдението е включено изпълнение на политиките, ефективност на системите за подаване на жалби и за оказване на подкрепа от отговорните институции.
2. Включен е преглед на бюджетните средства, прилагане на политики, стратегии, планове за действие, насоки и др.; ефективността на механизмите за подаване на жалби и оказване на подкрепа.

Методика, по която ще бъде конкретно осъществено наблюдението

За извършването на наблюдението на изпълнението на ангажиментите е необходимо да бъде извършено проучване на:

- а) Бюджет за изпълнение на политиките и за осигуряване на достъпност на средата.
- б) Брой и дял на транспортните единици, които са достъпни за хора с увреждания, разпределени по вид транспорт (напр. автобус, влак, трамвай, мотриса на метро, такси и т.н.) и по вид услуга (например обществена услуга / частна услуга).
- в) Мерки за насърчаване и осигуряване на достъп до алтернативни достъпни транспортни услуги за хора с увреждания.
- г) Брой и дял на съществуващите обществени/държавни сгради и съоръжения, които отговарят на стандартите за достъпност.
- д) Брой и дял на новопостроените сгради, които отговарят на стандартите за достъпност.

- f) Прилагане на одити за достъпността на държавни съоръжения, услуги и програми, които изискват участието на хора с увреждания и техните представителни организации, включително по отношение на аварийни протоколи, процедури, услуги и съоръжения.
- g) Приемане на насоки за обществените поръчки, определящи критерии за универсален дизайн и достъпност и изискващи продуктите и услугите да включват функции за достъпност и дизайн.
- h) Брой и дял на професионалистите, по-специално инженери, архитекти, урбанисти, транспортни оператори, уеб дизайнери, доставчици на обществени услуги, медийни оператори, служители в областта на обществените поръчки и други, обучени за универсален дизайн и стандарти за достъпност.
- i) Кампании и дейности за повишаване на осведомеността с цел насърчаване на достъпността на всички услуги, отворени за обществеността, и популяризиране на знанията за универсален дизайн и стандартите за достъпност от съответните специалисти, производители и доставчици на услуги, както и информирание на хората за техните права и отговорности, свързани с достъпността.
- j) Консултации, предприети за осигуряване на активното участие на хората с увреждания, включително чрез техните представителни организации, при разработването, прилагането и мониторингът на законите, подзаконовите актове, политиките и програми, свързани с достъпността на изградената среда, транспорта, информацията и комуникацията. Този показател изисква проверка на конкретни дейности, предприети от публичните органи за включване на хората с увреждания в процесите на вземане на решения по проблеми, които пряко или косвено ги засягат в съответствие с член 4 (3) от КПХУ и Общ коментар № 7 на Комитета по конвенцията, включително консултативните срещи, техническите брифинги, онлайн консултативните проучвания, исканията за коментар по законопроекты и политики, наред с други методи и механизми за участие. В това отношение държавите трябва:
 - да гарантират, че процесите на консултации са прозрачни и достъпни;
 - да осигуряват предоставяне на подходяща и достъпна информация;

- да не препятстват достъпа до информация, да не поставят под условие или да препятстват организациите на хора с увреждания да изразяват свободно своите мнения;

- да включват както регистрирани, така и нерегистрирани организации;

- да осигуряват още в ранен етап и непрекъснато участие;

- да покриват свързаните с това разходи на участниците.

к) Дял на получените жалби от хора с увреждания, свързани с достъпността, които са били разследвани и разгледани; дял от решенията в полза на жалбоподателя; и дял от последните, които са били изпълнени от правителството и / или задължения субект; всеки от тези с разпределение по вид механизъм.

Работа по извършване на наблюдението

Действията за извършване на наблюдението следва да се развиват в няколко етапа, за което се съставя план със следното съдържание:

1. Определяне на състава от експерти, които ще бъдат ангажирани с процеса по извършване на наблюдението, в т.ч. пряк ръководител. Възможни участници при провеждането на наблюдението са:
 - Членовете на Съвета за наблюдение;
 - Представители и експерти на неправителствени организации на и за хората с увреждания в България;
 - Други тесни специалисти и международни експерти.
2. Определяне на срок за извършване на наблюдението;
3. Обобщение на резултатите от предишно наблюдение на въпроса, ако е извършвано;
4. Определяне на обхвата на мерките, които ще бъдат изследвани;
5. Изработване на въпросници, проверовъчни списъци, формуляри и др. средства за събиране на информация;

6. Извършване на фактически действия за събиране на статистическа информация според избраните методи – анализ на документи, провеждане на интервюта, допитвания, фокусгрупи и др.;
7. Обработване и анализ на събраната информация, представяне на доклад с резултатите от извършеното наблюдение.

2.3. Резултати

Общи положения

1. В наблюдението е включено изследване на реалната ситуация от гледна точка на хората с увреждания – упражнени права на практика.
2. Извършва се оценка на реалната осведоменост относно правата, на реалния ефект от политиките и другите мерки, на реално допускане на нарушения.

Методика, по която ще бъде конкретно осъществено наблюдението

За извършването на наблюдението на реалното състояние на правата на гражданите с увреждания от гледна точка на достъпната среда е необходимо да бъде извършено проучване и да бъдат получени данни за:

- a) Дела от населението, разполагащо с удобен достъп до обществения транспорт, разпределен по пол, възраст и хора с увреждания;
- b) Средния дял от застроената площ в градовете, която е общодостъпно пространство за обществено ползване за всички, по пол, възраст и хора с увреждания;
- c) Дела на хората с увреждания, които отчитат, че имат достъп до обществени сгради в градските и селските райони.
- d) Достъпността на конкретни обекти, на които са извършвани проверки от Съвета за наблюдение или от неговите членове и са отправяни препоръки за отстраняване на нарушенията.

Работа по извършване на наблюдението

Действията за извършване на наблюдението следва да се развиват в няколко етапа, за което се съставя план със следното съдържание:

1. Определяне на състава от експерти, които ще бъдат ангажирани с процеса по извършване на наблюдението, в т.ч. пряк ръководител. Възможни участници при провеждането на наблюдението са:
 - Членовете на Съвета за наблюдение;
 - Представители и експерти на неправителствени организации на и за хората с увреждания в България;

Други тесни специалисти и международни експерти.

2. Определяне на срок за извършване на наблюдението;
3. Обобщение на резултатите от предишно наблюдение на въпроса, ако е извършвано;
4. Определяне на обхвата на мерките, които ще бъдат изследвани;
5. Определяне на отговорните органи, от които е възможно да бъде получена информация и статистически данни.
6. Изработване на въпросници, проверовъчни списъци, формуляри и др. средства за събиране на информация;
7. Извършване на фактически действия за събиране на статистическа информация според избраните методи – анализ на документи, провеждане на интервюта, допитвания, фокусгрупи и др.;
8. Обработване и анализ на събраната информация, представяне на доклад с резултатите от извършеното наблюдение.
9. При извършване на конкретни проверки на достъпността на архитектурната среда е възможно да бъдат използвани разработените формуляри от Приложение № 1 и № 2 от чл. 2, ал. 5 към Наредба № РД-02-20-2 от 26.01.2021 г. за определяне на изискванията за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията.

3. Примерна оценка на достъпността на елементите на достъпната среда в урбанизирана територия

Това приложение е информационно с приложен примерен формуляр за извършване на оценката за достъпност по основните изисквания на наредбата. В зависимост от вида и предназначението на оценявания елемент на достъпната среда в урбанизираната територия за всеки конкретен случай се преценява необходимостта от допълване на формуляра с изисквания съобразно конкретните условия.

Преди да започне оценката на достъпността е необходимо запознаване с плановете за устройство на урбанизираната територия и приложените към тях схеми и обяснителна записка за достъпност. При извършване на оценката за достъпност ясно се описва нейният обхват (частите от урбанизираната територия, които обхваща).

Тази примерна оценка за достъпност може да се използва за целите на проектирането, изграждането и поддържането на елементите на достъпната среда в урбанизирана територия.

Когато при попълването на въпросника е получен отрицателен отговор, се изясняват причините за несъответствието и се описват в колоната "забележки/пояснения" за предприемане на необходимите и технически възможните мерки за постигане на максимално съответствие с изискванията на наредбата.

Съгласно чл. 6, ал. 1 елементите на достъпната среда в урбанизираната територия са, както следва:

1. пешеходни пространства;
2. кръстовища и пешеходни пътеки;
3. елементи за преодоляване на различни нива;
4. достъпни места за паркиране;
5. спирки на превозните средства от редовните линии за обществен превоз на пътници;
6. елементи на обзавеждането на достъпната среда;
7. информационно-указателни табели в урбанизираните територии.

Елементите на достъпната среда се свързват помежду си с достъпни маршрути, които отговарят на изискванията на чл. 7.

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
Достъпни места за паркиране на паркинг към сграда/самостоятелен обект за обществено обслужване					
	Броят на достъпните места за паркиране на автомобили на хора с увреждания на паркингите към сгради/самостоятелни обекти за обществено обслужване отговаря на изискванията на чл. 22, ал. 1				
	Достъпните места за паркиране към сгради/самостоятелни обекти са разположени в непосредствена близост до достъпния вход на сградата/самостоятелния обект, а когато няма техническа възможност за това, са разположени на разстояние до 50 m от достъпния вход на сградата/самостоятелния обект (чл. 23, ал. 2)				
	Достъпните места за паркиране отговарят на чл. 23, ал. 1 от наредбата				
	Достъпните места за паркиране са обозначени с пътен знак Д21 "Място за паркиране на пътни превозни средства, обслужващи хора с увреждания" (чл. 25)				
	Достъпните места за паркиране са обозначени с пътна маркировка върху цялата площ на мястото за паркиране, изпълнена като син фон с изображение в средата на международния символ за достъпност (фиг. 5) в бял цвят (чл. 25)				
	Подземните паркинги са със светла височина не по-малка от 240 cm, и достъпните места за паркиране са разположени в непосредствена близост до достъпен асансьор или достъпен вход/изход. За съществуващи подземни паркинги с височина, по-малка от 240 cm, са предвидени достъпни места за паркиране извън подземния паркинг (чл. 24)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
Пешеходен достъп до сградата/съоръжението					
	От достъпните места за паркиране до достъпния вход на сградата/самостоятелния обект е осигурен достъпен маршрут с равна и нехлъзгава настилка и предвиждане на необходимите за конкретния случай елементи за осигуряване на достъпната среда (напр. изпълнение на преход от тротоара към пътното платно, изпълнение на елементи за преодоляване на различни височини, изпълнение на тактилни ивици и др. приложими решения) (чл. 22, ал. 3)				
Достъпност на входните и комуникационните пространства, помещенията и пространствата за общо ползване и санитарно-хигиенните и спомагателните помещения					
	Входните и комуникационните пространства, помещенията и пространствата за общо ползване и санитарно-хигиенните и спомагателните помещения в сградите/самостоятелните обекти и съоръженията са свързани помежду си в достъпни маршрути (чл. 41, ал. 1)				
	Настилките по достъпните маршрути са нехлъзгави и неподвижно изпълнени (чл. 41, ал. 1)				
	Промени в нивата до 2 см в помещенията и пространствата по достъпните маршрути в сградите и съоръженията са изпълнени с наклон не по-голям от 1:2. В случаите, когато се налагат промени в нивата, по-големи от 2 см, са осигурени рампи, асансьори или подемни платформи за осигуряване на свободно и				

самостоятелно ползване от хората с намалена подвижност, вкл. на хората с увреждания.				
--	--	--	--	--

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Текстилните настилки (мокети, килими и др.) са здраво закрепени и с къси влакна до 2 cm (чл. 41, ал. 2)				
	Осветлението в сградите и съоръженията се предвижда така, че да осигурява подходяща осветеност на помещенията и удобство при ориентацията на хора с увреждания, без да ги заслепява (чл. 43, ал. 1)				
	От достъпния вход по достъпните маршрути в сградите/самостоятелните обекти (стълби, рампи, коридори и др.) е осигурена осветеност не по-малка от 150 lx, измерена на нивото на пода (чл. 43, ал. 2)				
	В пространствата и помещенията, които са част от достъпните маршрути в сградите/самостоятелните обекти за обществено обслужване, се осигурява равномерна осветеност не по-малка от 200 lx, измерена на нивото на пода, и от 350 до 450 lx на нивото на работна повърхност, предназначена за четене и писане (чл. 43, ал. 3)				
	Осветителните тела с насочена светлина (например прожекторите) са разположени така, че да се открояват лицата на хората и се използват само като допълнително осветление (чл. 43, ал. 4)				
Входни и комуникационни пространства					
Достъпен вход на сграда/съоръжение					
	Достъпният вход на сградата/съоръжението е главният вход (чл. 46, ал. 1)				

	В случай че няма техническа възможност главният вход на съществуващата сграда да бъде достъпен, е осигурен друг ясно означен и достъпен вход (чл. 48)				
	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Достъпният вход на сградата/ съоръжението е свързан с достъпния маршрут на прилежащата урбанизирана територия и отговаря на изискванията на чл. 46, ал. 2				
	Изискванията към стълби, рампи и подежни платформи по достъпния маршрут за преодоляване на денивелацията на терена до достъпен вход на сграда или съоръжение са съгласно съответните към тях изисквания на наредбата (чл. 18, 19, 20 и 56) (чл. 47)				
	Тактилните ивици при достъпния вход на сградите/самостоятелните обекти и съоръженията се свързват с тактилните ивици по достъпните маршрути към вътрешността на сградите и съоръженията (фиг. 46) (чл. 46, ал. 3)				
Обявяване на достъпността на сграда/съоръжение					
	При изпълнени изисквания за достъпност на наредбата на видно място на входа на сградата е поставен международният символ за достъпност (фиг. 5) (чл. 42, ал. 1)				
	Собственикът на сграда за обществено обслужване, който поддържа електронна страница, обявява на нея информация за хората с намалена подвижност с кратко описание на изградената достъпна архитектурна среда и снимков материал (чл. 42, ал. 2)				
Входни врати на достъпния вход, входни преддверия и фойета					

Входната врата е със светла ширина най-малко 100 см. За съществуващи сгради се допуска да са със светла ширина най-малко 90 см (чл. 49, ал. 1)				
--	--	--	--	--

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Входната врата на достъпния вход на сградата е със светла височина най-малко 210 cm (чл. 49, ал. 1)				
	В случай че входната врата е от летящ или въртящ се вид, се проверява дали има допълнителна достъпна врата с улеснен начин за ползване от хора с намалена подвижност (чл. 49, ал. 2)				
	В случай че входната врата има две независими крила, най-малко едно от тях е с широчина най-малко 90 cm (чл. 49, ал. 3)				
	Свободното пространство между две последователни входни врати на панти, отварящи се в една и съща посока, е най-малко 130 cm плюс широчината на вратата - фиг. 48, позиция "а" (чл. 49, ал. 4)				
	Разстоянието между две последователни входни врати на панти, отварящи се извън пространството помежду им, е най-малко 120 cm - фиг. 48, позиция "б" (чл. 49 ал. 5)				
	Разстоянието между две последователни входни врати на панти, отварящи се срещуположно една към друга, е най-малко 200 cm. Когато вратите не са разположени срещуположно една към друга и срещуположното изместване е не по-малко от 60 cm, разстоянието между вратите може да се намали до 150 cm - фиг. 49 (чл. 49, ал. 6)				
	Дръжките на входните врати са удобни за хващане и монтирани на височина 90 cm от нивото на пода, като се осигурява възможност и за използването им на				

височина 70 cm от деца и от хора с ръст, по-нисък от 150 cm (чл. 51, ал. 1)				
--	--	--	--	--

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Ползването на дръжките на входните врати не изисква усилие при стискане или натискане или извиване на китката (чл. 51, ал. 1)				
	Автоматичните входни врати се задействат и при тегло 20 kg (чл. 51, ал. 3)				
	Пултовете за управление на плъзгащи се врати са достъпни, контрастни на прилежащата настилка, така че да могат да се ползват от двете страни, когато вратите са напълно отворени. Пултовете се монтират на височина от 80 cm до 120 cm от нивото на пода и са означени с тактилни знаци за улеснение при ползването им от хора със зрителни увреждания (чл. 51, ал. 2)				
	Входното преддверие и достъпните фойета са с широчина най-малко 90 cm и при спазване на изискванията на чл. 41 (чл. 52, ал. 1)				
Изисквания към достъпната среда в сградите и съоръженията, в т.ч. към достъпните маршрути					
	Тактилните ивици за внимание (предупреждение) и за насочване (водеща линия) в сградите и съоръженията са изпълнени чрез тактилни плочи или чрез подреждане и фиксиране на профилни елементи върху готови настилки при спазване на изискванията на чл. 9, 10 и 11 (чл. 44)				
	В случаите, когато за съществуващи сгради/самостоятелни обекти за обществено обслужване не могат да се спазят изцяло изискванията за достъпност, на подходящи и видими места от				

	достъпния вход към вътрешните пространства е поставен международният символ за достъпност за означаване на частите от сградите с достъпни маршрути (фиг. 44) (чл. 45)				
	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Когато по стените на достъпните маршрути са монтирани предмети с долни ръбове на височина от 68 до 210 cm от нивото на пода, предметите не навлизат с повече от 10 cm в достъпното пространство (чл. 54, ал. 1)				
	Стенни предмети с ръбове, разположени на височина, по-малка от 68 cm, мерено от нивото на пода, могат да навлизат в достъпното пространство неограничено, ако с това не се намалява изискваната минимална ширина на достъпния маршрут (чл. 54, ал. 2)				
	Ако в достъпните маршрути има свободно пространство с височина, по-малка от 210 cm от нивото на пода, на местата, в които то се пресича с достъпния маршрут, се поставя бариера на височина не по-малка от 68 cm от нивото на пода, така че бариерата да може да бъде напипана с бастун от човек с увредено зрение (фиг. 57) (чл. 54, ал. 3)				
	В помещенията и пространствата на сградите няма висящи елементи на вътрешното обзавеждане (осветителни тела, декоративни елементи и др.) на височина, по-малка от 210 cm, мерено от долната част на елемента до нивото на настилка (чл. 54, ал. 4)				
Коридори					

	Коридорът е с широчина най-малко 90 cm и съответства на изискванията на чл. 41 (чл. 53, ал. 1)				
	Коридорът е с широчина най-малко 120 cm, когато по дължината му има врати - фиг. 53 (чл. 53, ал. 1)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Минималните широчини на коридорите, предназначени за ползване от граждани/посетители в сградите за обществено обслужване с масов достъп на хора (приемни сгради на транспорта и здравеопазването, туристически, спортни и търговски центрове, спортни, кино-, театрални-, музейни и изложбени зали, и др. с капацитет над 200 човека), са 180, 150 или 120 cm в зависимост от очакваната интензивност на ползване, както е посочено на фиг. 54 (чл. 53, ал. 2)				
	По коридорите, предназначени за ползване от граждани/посетители в сградите за обществено обслужване с масов достъп на хора, с широчина, по-малка от 180 cm, се предвиждат места за разминаване на инвалидни колички. Местата са с дължина най-малко 200 cm и широчина 180 cm (фиг. 55) (чл. 53, ал. 3)				
	На местата, където коридорът прави обратен завой около препятствие, чиято широчина е по-голяма от 120 cm, маршрутът е с широчина най-малко 90 cm - фиг. 56, позиция "а" (чл. 53, ал. 4)				
	На местата, където коридорът прави обратен завой около препятствие, чиято широчина е по-малка от 120 cm, широчината на маршрута е най-малко 110 cm преди завоя и 120 cm на завоя - фиг. 56, позиция "б" (чл. 53, ал. 5)				

Нормативни изисквания за достъпност		Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
Парапети на стълби, рампи и около опасни зони и пространства					
	Около опасните зони и пространства (стълби, рампи, използвани покриви, балкони и платформи и други подобни с височина, по-голяма от 40 cm) в сградите има монтирани парапети при спазване на изискванията на чл. 18, ал. 3 и 4 от наредбата (чл. 54, ал. 5)				
	В сградите с повече от два етажа няма парапети с хоризонтални елементи (чл. 54, ал. 5)				
	Разстоянието между вертикалните елементи на парапета е не повече от 9 cm с оглед безопасно ползване от деца (чл. 54, ал. 5)				
Стълби в сгради/самостоятелни обекти и в съоръжения					
	Стълбищното рамо е с ширина не по-малка от 120 cm; в сгради за обществено обслужване с масов достъп на хора (приемни сгради на транспорта и здравеопазването, туристически, спортни и търговски центрове, спортни, кино-, театрални-, музейни и изложбени зали и др. с капацитет над 200 човека) стълбищното рамо е с ширина не по-малка от 160 cm. В съществуващи сгради се приема ширина за движение в една посока не по-малка от 90 cm, а широчината за движение в две посоки - не по-малка от 150 cm (чл. 55, ал. 1, т. 1 и ал. 4, т. 1)				
	В случай че височината, преодолявана от едно стълбищно рамо, е по-голяма от 250 cm, е предвидена площадка с дължина не по-малка от 120 cm (чл. 55, ал. 1, т. 2)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Стъпалата са еднакви, с височина не по-голяма от 17 cm, със скосени навътре чела и с ширина от 28 до 35 cm. В съществуващи сгради се приема стъпалата да са с височина от 12 до 18 cm (чл. 55, ал. 1, т. 3 и ал. 4, т. 2)				
	Използваемата ширина на стълбищното рамо не е намалена вследствие наличието на издатини или други препятствия (чл. 55, ал. 1, т. 4)				
	Светлата височина на пешеходно пространство под стълбищно рамо, осигуряваща безопасен достъп, е не по-малка от 210 cm, като за ограничаване на движението под стълбищното рамо с по-малки височини е поставен предпазен парапет (фиг. 57) (чл. 55, ал. 1, т. 5)				
	От двете страни на стълбищното рамо има ръкохватки, а по дължината на необезопасените страни - парапети с ръкохватки, съгласно чл. 18, ал. 3 и 4 (фиг. 25). В детски и учебни заведения и в сгради за настаняване на деца ръкохватките на парапетите са с ограничители с оглед безопасното им ползване (чл. 55, ал. 2)				
	Стълбите са с нехлъзгава настилка, като на разстояние 40 cm преди първото стъпало за изкачване и след последното стъпало за слизване е изпълнена тактилна ивица за внимание (предупреждение) съгласно изискванията на чл. 9 и 11, с ширина 40 или				

60 cm. Тактилните ивици за насочване (водеща линия) се изпълняват в съответствие с чл. 9 и 10 (чл. 55, ал. 3)				
---	--	--	--	--

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
Рампи в сгради/самостоятелни обекти и в съоръжения					
	Широчината на рампата е най-малко 120 cm, мерено между ръкохватките на парапетите (чл. 41, ал. 3)				
	Рампата е с наклон не повече от 5 % (1:20). За съществуващи сгради и съоръжения са допустими следните наклони в зависимост от дължината на рампата и преодоляваната височина, в m: -1:16 (6 %) - за максимална дължина 8 m и височина на рампата 0,50 m; -1:14 (7 %) - за максимална дължина 5 m и височина на рампата 0,35 m; -1:12 (8 %) за максимална дължина 2 m и височина на рампата 0,15 m (чл. 41, ал. 3)				
	На всеки 10 m дължина на рампата има хоризонтална площадка с дължина най-малко 200 cm (чл. 41, ал. 3)				
	На местата, където рампата променя направлението си, е предвидена хоризонтална площадка с размери най-малко 150 cm на 150 cm (чл. 41, ал. 3)				
	От двете страни на рампата има парапет с ръкохватка или само ръкохватка по дължината на стена при спазване на изискванията по чл. 18, ал. 3 и 4 (чл. 41, ал. 3)				
	По дължината на необезопасените страни (една или две) на рампата се изграждат предпазни бордюри с височина най-малко 5 cm и широчина най-малко 15 cm, върху които се монтират парапетите (чл. 41, ал. 3)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	На разстояние 40 cm преди началото и след края на рампата е изпълнена тактилна ивица за внимание (предупреждение) по посока на движението, съгласно изискванията на чл. 9 и 11 и с цвят, контрастен на цвета на прилежащите настилки (чл. 41, ал. 3)				
	Настилката на рампите осигурява безопасното придвижване на колички (инвалидни, детски, товарни и др.), като не са използвани подвижни, хлъзгави и трудни за преодоляване на наклона настилки (чл. 41, ал. 3)				
Асансьори					
	Достъпният асансьор отговаря на минималните изисквания за ползване на безопасни и достъпни асансьори, в т.ч. и от хора с увреждания, както и изискванията към размерите на кабината, техническите средства, устройствата за управление, точността при спиране и изравняване и проверката на изискванията за безопасност и на мерките за защита в съответствие с БДС EN 81-70 "Правила за безопасност при конструиране и монтиране на асансьори. Специално приложение за пътнически и товарни асансьори. Част 70: Достъпност до асансьори за пътници, включително за хора с увреждания". Оценката на съответствието на асансьора с БДС EN 81-70 е извършена по реда на Наредбата за съществените изисквания и оценяване на съответствието на асансьорите и на предпазните				

	устройства за асансьори, приета с Постановление № 47 на Министерския съвет от 2016 г. (ДВ, бр. 23 от 2016 г.) (чл. 57, ал. 1)				
	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Светлата широчина на вратата на асансьорната кабина на достъпния асансьор е най-малко 90 cm (фиг. 60) (чл. 57, ал. 3)				
	Вратата на достъпния асансьор е с цвят, контрастен на цвета на прилежащите настилки (чл. 57, ал. 4)				
	Пред достъпния асансьор с неавтоматични врати има свободно място за движение с размери не по-малки от 150 на 180 cm (фиг. 60) (чл. 58, ал. 1)				
	Пред достъпен асансьор с автоматични врати има свободно място за движение с размери не по-малки от 150 на 150 cm (фиг. 60) (чл. 58, ал. 2)				
	В сгради за обществено обслужване на таблото за управление в асансьорната кабина е поставен знак за обозначаване на етаж, на който може да се ползва достъпна тоалетна (чл. 58, ал. 3)				
	На 40 cm от вратата на асансьора, фронтално на бутона на асансьора се изпълнява тактилна ивица за внимание, която се свързва с тактилните ивици за насочване, част от достъпния маршрут в сградата (фиг. 61) (чл. 58, ал. 4)				
	За съществуващи асансьори в експлоатация се приема, че отговарят на изискванията за достъпност, при условие че съответстват на правилата на БДС EN 81-82 "Правила за безопасност за конструиране и				

монтиране на асансьори. Съществуващи асансьори Част 82: Правила за подобряване на достъпността на съществуващи асансьори за пътници, включително за хора с увреждания" (чл. 59)				
--	--	--	--	--

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
Подемни платформи с вертикално движение за преодоляване на височина до 250 cm					
	Подемните платформи с вертикално движение за преодоляване на височина до 250 cm отговарят на изискванията на чл. 20 (чл. 56, ал. 1, т. 1)				
Подемни платформи с вертикално движение за преодоляване на височина над 120 cm					
	Платформата е монтирана като затворена структура с една или повече врати към всяко достъпно ниво в сградата (чл. 56, ал. 2)				
	В сгради/обекти за обществено обслужване платформата е с минимална светла ширина и дължина 90 на 140 cm, като пред вратите е осигурено свободно място за движение с размери не по-малки от 150 на 150 cm (чл. 56, ал. 2)				
Наклонени подемни платформи със задвижваща система					
	Платформата е с размери най-малко 70 cm на 120 cm (чл. 56, ал. 1, т. 3)				
	В сгради/обекти за обществено обслужване с масов достъп на хора такава платформа е предвидена само при условие, че стълбището е с ширина най-малко 160 cm (чл. 56, ал. 1, т. 3)				
	Не се допуска в сгради/обекти за обществено обслужване да се предвиждат и инсталират наклонени подемно-задвижвани седалки, монтирани по дължината на стълбището, като средство за осигуряване на достъпна среда за хора в инвалидни колички (чл. 56, ал. 4)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
Достъпни помещения и пространства за общо ползване в сгради и самостоятелни обекти за обществено обслужване					
	Достъпните помещения и пространства за общо ползване са свързани с достъпните входни и комуникационни пространства чрез достъпен маршрут при спазване на изискванията за достъпност в сградите, определени по реда на наредбата (чл. 60, ал. 1)				
	Прозрачни прегради по или покрай маршрутите в помещенията и пространствата за общо ползване (изцяло стъклени врати или прозрачни стени) са обозначени с най-малко две издадени контрастни ленти или редици от маркери с ширина най-малко 10 cm, които се разполагат, както следва: горната лента/редица от маркери - на височина от 150 до 200 cm, а долната лента/редица от маркери - на височина от 85 до 105 cm. Ленти/редици от маркери може да не се поставят, ако прозрачните прегради са обезопасени срещу сблъскване в тях посредством парапети или други средства (чл. 60, ал. 6)				
	За улесняване ориентацията на хора със зрителни увреждания по дължината на достъпните маршрути са предвидени тактилни ивици, тактилни знаци, звуково подаване на информация и/или информация на брайлово писмо. Тактилната ивица за насочване (водеща линия) съгласно чл. 9 и 10 е изпълнена по цялата дължина на достъпния маршрут (чл. 60, ал. 7)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	За улесняване ориентацията на хора със зрителни увреждания по дължината на ръкохватките, при спазване на чл. 18, ал. 4, или на стената по достъпния маршрут на височина от 85 до 100 cm се дава кратка информация (за посока на вход/изход, за номера и посоката на помещения, зали и/или гишета и др.), написана с брайлово писмо или с тактилни знаци (чл. 60, ал. 8)				
	Информационните табели в сградите са поставени на височина от 120 до 160 cm на ясно видими места за седящи, стоящи и ходещи хора, както и лесно достъпни за докосване и четене на повдигнати тактилни знаци и/или брайлово писмо с пръстите на ръката. В пространства с интензивно движение информационните табели са поставени на височина най-малко 210 cm от нивото на пода (фиг. 63 и фиг. 64) (чл. 61, ал. 1)				
	Информационните табели в сградите и самостоятелните обекти за обществено обслужване, поставени на височина до 160 cm, се предвиждат с тактилни знаци с височина между 15 и 55 mm. Минималната височина на релефа на тактилните знаци е 0,8 mm, а препоръчителната височина е между 1 и 1,5 mm. Текстовата част от табелите се комбинира със съответния текст на брайлово писмо, както е посочено на фиг. 65 (чл. 61, ал. 2)				

	Най-малко пред едно от гишетата за обслужване на клиенти в административните сгради и в сградите за обществено обслужване е осигурено свободно пространство с ширина най-малко 120 cm, като височината, от която се обслужва гишетото, е не повече от 80 cm от настилката (чл. 62)				
	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Автоматите за кафе, безалкохолни напитки, цигари, билети, банкоматите и други подобни са разположени при спазване изискванията за осигуряване на свободно пространство над достъпния маршрут в хоризонтална посока съгласно чл. 54 и до тях се осигурява информация за хората с увредено зрение за местоположението им в съответствие с изискванията на тази наредба (чрез тактилни ивици, тактилни знаци или текст на брайлово писмо) (чл. 63)				
	Излазите на електрическите инсталации, включително тези за управление (ключове за осветление, контакти и др.), в достъпните помещения се монтират на височина най-малко 40 cm, но не повече от 120 cm от нивото на пода. Пред излазите се осигурява свободна подова площ с размери 80 на 130 cm (фиг. 66) (чл. 64)				
Достъпни врати на помещенията и пространствата за общо ползване в сгради/самостоятелни обекти за обществено обслужване					
	Вратите на помещенията и пространствата за общо ползване са със светла ширина не по-малка от 90 cm и светла височина не по-малка от 210 cm (чл. 60, ал. 2)				

	Вратите на помещенията и пространствата за общо ползване имат удобна за хващане дръжка, монтирана на височина 90 cm от нивото на пода, чието ползване не изисква усилие (чл. 60, ал. 2)				
	Подът пред вратите е равен, без издатини, по-големи от 0,5 cm, с изключение на тактилните ивици (чл. 60, ал. 2)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Достъпните врати, разположени на достъпните маршрути, са с остъклена част и с допълнителна обшивка от двете им страни в долния край (фиг. 62). Долният край на остъклената част на вратата е на височина не по-голяма от 100 cm от пода. Широчината на обшивката е 40 cm (чл. 60, ал. 3)				
	Вратите по достъпните маршрути са с цвят, контрастен на цвета на прилежащите настилки (чл. 60, ал. 4)				
	Вратите се реконструират и разширяват, при условие че свободната им широчина по достъпните маршрути в съществуващи сгради е по-малка от 80 cm (чл. 60, ал. 5)				
Санитарно-хигиенни помещения в сгради/самостоятелни обекти за обществено обслужване					
	В сградите за обществено обслужване, в самостоятелните обекти за обществено обслужване и в производствените сгради с производство, което позволява да се устройват работни места за хора с увреждания на опорно-двигателния апарат, на тялото и/или на долните крайници и/или за хора с увредено зрение, най-малко едно санитарно-хигиенно помещение, свързано с достъпните маршрути на помещенията и пространствата за общо ползване, трябва да отговаря на изискванията за достъпност, определени с наредбата (чл. 83, ал. 1)				
	В сградите за обществено обслужване, както и в самостоятелните обекти за обществено обслужване и				

производствените сгради е осигурен достъпен маршрут от устроените работни места до достъпното санитарно-хигиенно помещение				
--	--	--	--	--

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Достъпното санитарно-хигиенно помещение е обозначено с международния символ за достъпност (фиг. 5) и в съответствие с изискванията на чл. 61 (чл. 83, ал. 3)				
	На 40 cm пред входа на достъпното санитарно-хигиенно помещение са положени тактилни плочи за внимание, свързани със системата от тактилни плочи за насочване в сградата/самостоятелния обект (чл. 83, ал. 4)				
	В случаите, когато съобразно функционалното предназначение на самостоятелен обект за обществено обслужване се изисква с нормативен акт да се осигури санитарно-хигиенно помещение за ползване от клиентите, най-малко едно санитарно-хигиенно помещение се предвижда достъпно за хора с увреждания в съответствие с изискванията на тази наредба (чл. 83, ал. 5)				
	Достъпното санитарно-хигиенно помещение е оразмерено съобразно изискванията за осигуряване на свободно пространство (с Т-образна форма или с формата на кръг с диаметър 150 cm (фиг. 1) за маневриране с инвалидна количка и за разполагане на санитарните прибори и аксесоарите на санитарното обзавеждане (чл. 84, ал. 1 и 2)				
	Вратата на санитарно-хигиенното помещение е със светла ширина най-малко 90 cm, като при отварянето				

	й не се нарушава свободното пространство за маневриране на инвалидна количка (чл. 84, ал. 3)				
	Заклучващият механизъм на вратата е свързан с "паникбутон" за отварянето ѝ отвън при непредвидени обстоятелства или когато е подаден сигнал (чл. 84, ал. 4)				

	Нормативни изисквания за достъпност	Да	Не	Н/п	Забележки/пояснения
	Настилката в санитарно-хигиенните помещения е с нехлъзгава повърхност (чл. 84, ал. 5)				
	Преддверието към достъпно санитарно-хигиенно помещение е с размери, които осигуряват свободно пространство за маневриране с инвалидна количка (фиг. 1) (чл. 85)				
	При фронтален достъп до тоалетната чиния е и до нея има мивка, свободно подово пространство в помещението с широчина не по-малка от 120 cm и с дължина не по-малка от 160 cm (фиг. 73) (чл. 86, ал. 1), съответно с дължина не по-малка от 140 cm (чл. 86, ал. 2) при диагонален достъп до тоалетната чиния.				
	Когато достъпът до тоалетната чиния е страничен и до нея няма мивка, в помещението е осигурено свободно подово пространство с широчина не по-малка от 150 cm и с дължина не по-малка от 140 cm (чл. 86, ал. 3)				
	Санитарните прибори и аксесоарите в достъпните санитарно-хигиенни помещения са монтирани при спазване изискванията на чл. 87 (фиг. 73 и 74)				
	Санитарно-хигиенните помещения към достъпните стаи в сградите за обществено обслужване в областта на хотелиерството и в лечебните заведения отговарят на изискванията на чл. 84, 85, 86 и 87 и на приложение № 4				
	Към санитарно-хигиенните помещения в сгради на транспорта има място за смяна на пелени на бебета,				

достъпно за мъже и за жени, който отговаря на изискванията в чл. 88, ал. 2				
--	--	--	--	--

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Създаването на Съвета за наблюдение, с неговия състав, в който значително присъствие имат представителите на хората с увреждания, и първите му приоритети и действия са от огромно значение за правата на хората с увреждания. Те са важни и за държавните институции, медиите и за цялото гражданско общество, тъй като тази мрежа по чл. 33, ал. 2 и 3 от КПХУ има правомощия и отговорности по Закона за хората с увреждания и Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

За изпълнението на функциите си Съветът за наблюдение и неговите членове имат нужда освен от ясна нормативна уредба, но и от значително съдействие на отговорните институции, в т.ч. и от органите, които осъществяват координирането изпълнението на националните ангажименти по прилагането на КПХУ.

Съветът за наблюдение е нов орган, който тепърва прави първите си стъпки в отговорната и трудна задача да осъществява защита, насърчаване и наблюдение на прилагането на КПХУ в България. От тази гледна точка Съветът и неговите членове имат нужда от подкрепа и за изграждане на сериозен капацитет и ресурс, с който да изпълняват вменените функции в Закона за хората с увреждания и КПХУ.

В този смисъл са и препоръките и Общия коментар на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания по член 4.3 и 33.3 от Конвенцията за участието на хора с увреждания в изпълнението и наблюдението на Конвенцията.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА И ОРГАНИЗАЦИЯТА НА РАБОТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С правилника се уреждат дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение, съгласно чл. 15 от Закона за хората с увреждания.

Чл. 2. Съветът за наблюдение, наричан по-нататък „Съвета“, е създаден за осъществяване на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Глава втора

ФУНКЦИИ И ЗАДАЧИ

Чл. 3. Съветът за наблюдение:

1. изготвя становища, препоръки и предложения до отговорните институции за предотвратяване и преустановяване на нарушенията на правата на хората с увреждания;
2. изготвя ежегодни доклади по предприетите действия за прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания;
3. осъществява периодичен преглед и оценка на националното законодателство, практики и проекти на нормативни актове за съответствие с разпоредбите на Конвенцията за правата на хората с увреждания;
4. осъществява и други дейности, свързани с насърчаване, защита и наблюдение по прилагането на Конвенцията.

Глава трета

СЪСТАВ И РЪКОВОДСТВО

Чл. 5. (1) Съветът за наблюдение се представлява от председател.

(2) Председател на Съвета за наблюдение е представител на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(3) Председателят на съвета:

1. представлява съвета пред всички органи и организации;
2. свиква и ръководи заседанията;
3. предлага проекта на дневен ред за заседанията въз основа на внесени предложения;
4. подписва протоколите от заседанията;
5. организира изпълнението на решенията на Съвета и на одобрената годишна програма за изпълнение на функциите по чл. 11 от Закона за хората с увреждания.

(4) При отсъствие на председателя неговите функции се изпълняват от заместник-председател.

(5) Заместник-председател на Съвета за наблюдение е представител на организациите на и за хората с увреждания, избран от тях, на ротационен принцип за срок една година.

Чл. 6. (1) Дейността на Съвета се подпомага от секретар, който е представител на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(2) Секретарят на Съвета:

1. осигурява дейността по информационно, административно и организационно-техническо обслужване на съвета;
2. предоставя материалите за заседанията на съвета на хартиен носител или по електронна поща;

3. изготвя протоколите от заседанията на съвета и води отчетност за становищата и решенията на съвета;

4. поддържа и съхранява архива на съвета;

5. осигурява публикуването на необходимата информация за дейността на съвета на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

Чл. 7. С решение към съвета могат да се съставят експертни групи или комисии.

Глава четвърта

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА

Чл. 8. (1) Съветът провежда редовни заседания най-малко веднъж на три месеца.

(2) Проект на дневен ред за заседанията на съвета се изготвя въз основа на внесени предложения. Предложения може да прави всеки член на съвета с писмен доклад.

(3) Редовно заседание на съвета се свиква чрез покана от председателя на съвета. Поканата се изпраща не по-късно от 10 работни дни преди датата на заседанието от секретаря на съвета по електронната поща на членовете на съвета.

(4) Поканата по ал. 3 съдържа:

1. място, дата и час на заседанието;

2. проект на дневен ред;

3. предложенията по ал. 2.

(5) Не по-късно от 3 работни дни от изпращането на поканата по ал. 3 членовете на съвета могат да правят мотивирани писмени предложения чрез секретаря до председателя на съвета за включването на допълнителни въпроси в проекта на дневен ред за заседанието.

(6) Постъпилите предложения по ал. 5 се изпращат от секретаря до членовете на съвета най-късно на следващия работен ден от изтичане на срока по ал. 5.

(7) Окончателният дневен ред се приема чрез гласуване при започване на заседанието.

(8) Извънредни заседания на съвета се провеждат по мотивирано предложение на председателя на съвета или при писмено мотивирано предложение на една трета от членовете на съвета.

(9) Извънредни заседания на съвета се свикват чрез покана, изпратена не по-късно от 3 работни дни преди откриване на заседанието от секретаря на съвета по електронната поща на членовете на съвета.

(10) Поканата за извънредни заседания съдържа данните по ал. 4. На извънредното заседание се разглеждат само въпросите по предложения дневен ред.

(11) При провеждане на извънредни заседания писмени материали се предоставят най-късно на следващия работен ден от публикуване на поканата.

Чл. 10. (1) Заседанията на съвета са присъствени и неprisъствени.

(2) Присъствените заседания са редовни, ако в тях участват повече от половината от членовете на Съвета за наблюдение.

(3) За присъстващ се счита и член, с който по време на заседанието е установена постоянна гласова или видео връзка по телефон или интернет.

Чл. 11. (1) Заседанията на Съвета се ръководят от председателя на Съвета.

(2) По обсъжданите въпроси Съветът приема решения. За всяко решение се отбелязва броят на гласувалите „за“, „против“ и „въздържал се“. Когато решението се възлага за изпълнение от членове на Съвета, в текста му се отбелязват отговорните за изпълнението членове, срокът и цялата необходима за изпълнението информация.

(3) Решенията на Съвета за наблюдение се взимат с мнозинство повече от половината от присъстващите членове, като всеки член на съвета има право на един глас.

(4) Членовете могат да поискат изрично да се запишат особени мнения по решенията, с които не са съгласни.

(5) При възможност в края на заседанията се планира и в решенията се отбелязва датата и часът на следващото редовно заседание.

Чл. 12. (1) Неприсъствените заседания на съвета се провеждат по изключение с оглед на получаване на становища от членовете на съвета в спешен порядък, когато обективни обстоятелства налагат това.

(2) За провеждането на присъствено заседание членовете на съвета се уведомяват от секретаря на съвета по електронна поща за внесените за разглеждане материали и проекторешения.

(3) Становищата и предложенията заедно с мотиви за гласуване от членовете на съвета се предоставят писмено по електронна поща до секретаря на съвета в срок до 3 работни дни.

(4) Неприсъственото заседание се счита за проведено само ако в рамките на срока по ал. 3, повече от половината членове са изразили писмено по електронната поща своите позиции по предложените проекторешения.

(5) Решенията на присъствените заседания се вземат с мнозинство повече от половината от членовете на съвета.

Чл. 13. (1) За всяко заседание на съвета се води протокол, който се подписва от председателя и от секретаря на съвета и съдържа:

1. дата, час и място на провеждане на заседанието;
2. поименен списък на участниците в заседанието на съвета;
3. приетия дневен ред;
4. взетите решения от съвета;
5. информация за всяко проведено гласуване и резултата от него, като се изброяват гласовете „за“ , „против“ и „въздържал се“;
6. основните позиции по обсъжданите въпроси, изразените от участващите в заседанието или изразени по реда на чл. 9, ал. 2;
7. направените в хода на заседанието процедурни предложения, включително за гласуване по процедурен въпрос или по същество.

(2) Протоколите от заседанията и взетите решения от съвета имат поредна и непрекъсната номерация, изготвят се в срок до 10 работни дни от провеждането на

заседанието и след подписването им от председателя и от секретаря се изпращат на членовете по електронните им пощи.

(3) Особените мнения при гласуването на решенията се представят в писмена форма в двудневен срок от провеждането на заседанието и са неразделна част от протокола и решението, за което се отнасят.

(4) Протоколите с взетите решения и особените мнения се публикуват на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(5) За всяко присъствено заседание се прави звукозапис, който служи като архив при съставяне на протокола. Звукозаписите на заседанията не се публикуват.

Чл. 14. В заседанията на Съвета за наблюдение могат да бъдат поканени и представители на други институции, организации, независими експерти, работодатели, синдикати и други.

Чл. 15. Омбудсманът и Комисията за защита от дискриминация изпълняват решенията, съгласно принципите на ООН, международните конвенции и действащото национално законодателство.

Глава пета

ГОДИШНА ПРОГРАМА

Чл. 16. (1) В рамките на своята компетентност и съществуващ мандат всички членове на Съвета допринасят колективно за общите цели за насърчаване, защита и наблюдение на Конвенцията.

(2) Съветът работи въз основа на приета от него годишна програма.

(3) Годишната програма включва цели и дейности, насочени към изпълнение на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

(4) Програмата съдържа следните елементи:

1. Цели;
2. Дейности за постигане на целите;
3. Участващи членове;

4. Отговорни за изпълнението на дейностите членове;
5. Срок за изпълнение на дейностите.

(5) В програмата не могат да бъдат включени цели и дейности, които ограничават функционирането на институциите на омбудсмана на Република България и на Комисията за защита от дискриминация.

(6) Програмата може да обхваща дейности, които се реализират за период до две години.

(7) Годишната програма може да включва и дейности, които ще бъдат изпълнени от няколко членове заедно или от Съвета за наблюдение като цяло.

Чл. 17. (1) Проектът на програмата се изработва и предлага за обсъждане от институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

(2) Предложение по програмата могат да бъдат правени от всички членове на Съвета.

(3) Програмата се разглежда и приема от Съвета на присъствено заседание при прилагане на разпоредбите на Глава 4.

(4) С решение на съвета при необходимост програмата може да бъде допълвана и изменяна.

(5) Програмата се публикува на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на съвета.

Глава шеста

ИЗГОТВЯНЕ НА ГОДИШЕН ДОКЛАД

Чл. 18. (1) Съветът за наблюдение ежегодно представя за сведение в Народното събрание доклад за дейността си. Докладът се представя от председателя на Съвета в срок до 31 май.

(2) В доклада се включват реализираните дейности и постигнатите резултати, както и степента на изпълнение на годишната програма.

(3) В доклада се включват още:

1. случаите, при които намесата на съвета е останала без резултат, и причините за това;
2. зачитането на правата и основните свободи и ефективността на действащото законодателство в областта на правата на хората с увреждания и съответствието му с Конвенцията за правата на хората с увреждания;
3. предложения и препоръки за осъществяване на промени в законодателството;
4. резюме;
5. друга информация, която е необходима за представяне на дейността на съвета.

Чл. 19. (1) Проектът на доклада се изработва и предлага за обсъждане от институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение не по-късно от 30 април.

(2) Докладът се разглежда и приема от Съвета на присъствено заседание при прилагане на разпоредбите на Глава 4.

(3) Докладът се публикува на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на съвета.

Глава седма

ИЗГОТВЯНЕ НА ОБЩИ СТАНОВИЩА, ПРЕПОРЪКИ, ПРЕДЛОЖЕНИЯ, ПЕРИОДИЧЕН ПРЕГЛЕД И ОЦЕНКА НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

Чл. 20. Когато намери за необходимо, съветът изразява становища, прави препоръки и дава предложения за:

1. възстановяване на нарушени права и свободи на гражданите с увреждания;
2. насърчаване и защита на застрашените права и свободи на гражданите с увреждания;
3. отстраняване на причините и условията, които създават предпоставки за нарушения на правата и свободите на хората с увреждания;

4. отстраняване на проявите на лошо администриране и за подобряване на работата на администрацията при обслужване на хората с увреждания.

Чл. 21. (1) В решенията за изпращане на становища, препоръки, предложения се посочват конкретните адресати и срокът за изпълнението на решенията. Проектите на документите се изготвят от институцията, която администрира Съвета за наблюдение.

(2) Окончателният текст се подписва от председателя на съвета и се публикува на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на съвета.

(3) Дейността по изпращането на текста до отговорните органи се организира от институцията, която администрира Съвета за наблюдение.

(4) Получаваните отговори на изпратените писма се изпращат сканирани на членовете на съвета от секретаря на електронните им пощи.

(5) Изготвянето на периодичен преглед и оценка на законодателството се извършва по методология за осъществяване на мониторинг, приета от съвета.

(6) В случай на необходимост за обсъждането на проектите на общи становища, препоръки, предложения, периодичните прегледи и оценка на законодателството могат да се провеждат и присъствени заседания по правилата на Глава 4.

Глава осма

АДМИНИСТРИРАНЕ НА СПОРНИ СЛУЧАИ

Чл. 22. В случаите, при които до някой от членовете е адресирана жалба или сигнал в качеството му на член на Съвета за наблюдение, разглеждането на която е извън правомощията му, жалбата или сигналът могат да бъдат препратени по компетентност на съответния член, при спазване на изискванията за защита на личните данни.

Чл. 23. Всички спорни въпроси между членовете на съвета, произлизащи от изпълнението на функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания и реализирането на годишната програма, се решават чрез диалог между членовете и при спазване на действащото законодателство.

Чл. 24. Членовете са длъжни да декларират при ситуация, в която са в конфликт на интереси, и да не участват при вземането на решение.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Първата годишна програма включва цели и дейности до декември 2020 г.

§ 2. Правилникът влиза в сила от деня на публикуването му на интернет страницата на институцията, която администрира дейността на Съвета за наблюдение.

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Адрес: гр. София 1202, ул. Георг Вашингтон №22

Тел.: 02/81-06-955;

02/980-95-10;

факс: 02/81-06-963

ел. поща: priemna@ombudsman.bg

www.ombudsman.bg